

จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดที่เกี่ยวข้อง
การศึกษา (ยโสธร และศรีสะเกษ)

การศึกษาในระดับอนุภาค-จังหวัดนี้จะทำการศึกษาศาสนาทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา ประกอบด้วย ยโสธร และศรีสะเกษ ควบคู่กันไปควยในบางเรื่องเท่านั้น

1. ประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานี¹

ประวัติความเป็นมาก่อนที่จะมาตั้งลงเป็นเมืองอุบลราชธานี สืบได้ว่าในครั้งนั้น พระวอพระตา (พระท้าว พระวอนอง) สองพี่น้องเป็นใหญ่ปกครองอยู่ที่เมืองหนองบัวลำพู (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนองบัวลำพู เมืองหนองบัวลำพูเป็นเมืองหน้าด่านทางฝ่ายใต้ของนครเวียงจันทน์ ราวพ.ศ. 2310 พระเจ้าองค์เวียงกาแห่งนครเวียงจันทน์สิ้นพระชนม์ลง โอรสเจ้าเพี้ยเมืองแสนซึ่งอาศัยอยู่ที่นั่นได้ขอความช่วยเหลือจากพระวอพระตาให้ช่วยยกกองทัพเข้ายึดเมืองเพื่อขึ้นครองราชสมบัติ พระวอพระตาคงทำการช่วยเหลือโดยยกกองทัพเข้ายึดเมืองเวียงจันทน์แล้วสถาปนาโอรสเจ้าเพี้ยเมืองแสนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถวายพระนามว่า "พระเจ้าสิริบุญสาร" เมืองพระเจ้าสิริบุญสารขึ้นครองราชย์แล้วแทนที่จะปรินิพพานหรือยกของเชลยหรือขุนบำเหน็จพระท้าวกลับเมืองเสีย พระวอพระตาจึงกราบทูลลากลับเมืองหนองบัวลำพู พระเจ้าสิริบุญสารทำเป็นนึกไก่อแล้วขอร้องให้ไปอยู่บ้านหินโงม ซึ่งเป็นค่านสำคัญอีกค่านหนึ่ง พระวอพระตาจำใจรับคำ ทอมาพระเจ้าสิริบุญสารคิดไม่ไว้วางใจได้ออกอุบายขอมุตรหญิงของพระนามาเป็นสนม และขอให้ส่งบุตรชายเข้าไปรับราชการในเมืองหลวง พระวอพระตารู้เจตนาอันไม่บริสุทธิ์ จึงอพยพญาติพี่น้องและพรรคพวกคืนสู่หนองบัวลำพู พระเจ้าสิริบุญสารทรงทราบก็สั่งจัดกองทัพออกติดตามตีขบวนแต่ไม่สำเร็จ เพราะพระวอพระตาได้จัดกองทัพไว้ต่อสู้เข้มแข็ง เมื่อถึงหนองบัวลำพูแล้ว พระวอพระตาได้ชักแบ่งการปกครองทั่วเมืองขึ้น

¹ แผนปกครองจังหวัดอุบลราชธานี

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ที่ตั้งอำเภอ, ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

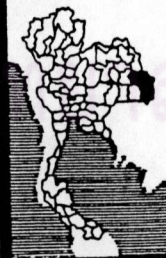
ที่มา งานแผนที่สถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎิกมนตรี

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

A STUDY FOR A LAND-USE PLAN IN THE URBAN AREA OF UBON RATCHATHANI - WARIN CHAMRAP

แผ่นที่

2

แบบแสดง

เขตการปกครองระดับจังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ และตำบล

อาจารย์ศึกษารองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิระกุล

นิสิต พิศมร เชื้อสุวรรณ

0 5 10 20 30 40 กม.

คือ เมืองผ้าขาวพันนา เมืองภูเขียวกูเวียง ส่วนทางเมืองหนองบัวลำพูเองก็ให้ชุกคาย
 ประทุพธรมเสวรมิหมันคงขัน สร้างเป็นเมืองใหม่ขนานนามว่า "เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบ
 แกวบัวบาน" ให้พระศาเป็นบุตรครองเมือง พระวอเป็นที่อุปราชสำเร็จราชการ พระเจ้าสิริบุญสาร
 มิไค่หนึ่งนอนพระทัย ไค่คิดที่จะกำจัดพระวอพระศาอยู่ทุกโอกาส ไค่แต่งคนไปขอกองทัตจากพามา
 สมทบกับกำลังของตนยกไปตีนคร เขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน พระศาออกสู้รบไปถึงแก่ความตายในที่รบ
 ส่วนพระวอเห็นว่าไม่ปลอดภัยจึงรวบรวมไพร่พลหลบหนีผ่านท้องที่จังหวัดร้อยเอ็ด ยกไปจนกระทั่ง
 ถึงนครจำปาศักดิ์ และไค้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายของทั้งพระเจาองค์หลวงแห่งนคร
 จำปาศักดิ์ พระเจาองค์หลวงรับสั่งให้ไปนั่งอยู่ ณ คอนคอนกอง พระวอจึงสร้างค้าย ชุกกุ
 ขันเพื่อป้องกันข้าศึก เรียกคายนนในเวลาต่อมาว่า "คายนนคูนานแก" จนถึงทุกวันนี้

ประมาณ พ.ศ. 2321 พระเจ้าสิริบุญสารยังมีความโกรธแค้นไม่หาย ไค่แต่งให้
 เที้ยรรรคสุโค หรือ พระยาสุโก ยกกองทัพกำลังหมื่นเศษติดตามลงมาเพื่อจับพระวอ และ
 พรรคพวกฆ่าเสียให้สิ้น พระวอไค่ยกกำลังออกต่อสู้ด้วยความกล้าหาญอย่างยิ่ง แต่สู้กำลังคน
 ที่เหนือกว่าไม่ไค่ จึงถึงแก่ความตาย ณ คายนนคูนานแกนี้ (ต่อมาเมื่อบุสาวรียเป็นรูปเจดีย์
 อยู่ที่บ้านศักดิ์เมือง) ท้าวคำผง ท้าวทิศพรหม ท้าวกำมูเป็นบุตรและหลานจึงไค่อพยพผู้คน
 หนีเข้ามาในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีนี้ และครั้งแรกตั้งลงพักไพร่พลอยู่ที่เกาะกลางลำ
 แแม่ลำมูล ชื่อว่า "คอนมคแดง" ในตอนนั้นเองไค่ทำหนังสือกราบบังคมทูลและของทั้งพระบรม
 โทษิสมการไปยังสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงไค่โปรดให้สมเด็จพระเจ้า
 พระยามหากษัตริย์ศึก เจ้าพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบปรามไค่เมืองนครจำปาศักดิ์
 นครเวียงจันทน์ และนครหลวงพระบางตามลำดับ อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางลงมา
 ประดิษฐานไว้ ณ กรุงเทพมหานครเป็นที่เคารพสักการะของประชาราษฎร์กันต่อมาจนถึงทุกวันนี้
 ทางท้าวคำผง ท้าวทิศพรหม และท้าวกำมู เห็นว่าคอนมคแดงเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงไม่
 เหมาะที่จะลงหลักปักฐานเป็นบ้านเมืองถาวร ควรจะจัดหาทำเลที่เหมาะสมเสียใหม่จึงพากันไค่
 ขึ้นมาตามสายแม่ลำมูล ถึงห้วย "แจละแม" หยุดพักตั้งที่อยู่อาศัยลงคราวหนึ่งก่อน ต่อมาไค่
 ทราบพบทำเลภูมิประเทศอันเหมาะสมหาเคิมที่เรียกว่า "คองอูฝั่ง" ริมแม่ลำมูล อยู่ทางทิศ
 ตะวันออกเฉียงใต้ของห้วยแจละแม ห่างลงมาราว 100 เส้น หรือ 4 กิโลเมตร ก็อพยพ
 ญาติพี่น้อง ไพร่พลมาจัดสร้างเป็นเมืองแน่นอนขึ้นสมัยนั้น ตรงกับปีพุทธศักราช 2322
 จึงกลาามาแต่เบื้องตน

การให้นามเมืองว่า "อุมล" นั้นเข้าใจว่าคงมีความหมายให้แป้นเครื่องระลึกถึงเมือง
หนองบัวลำภูหรือ นครเขื่อนขันธ์ กามแก้วบัวบานเดิมเป็นสำคัญ ซึ่งนามเดิมนี้ได้ประทัมจิตใจ
ชาวอุมลราชธานีอยู่จนถึงลูกหลานในทุกวันนี้

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงแต่งตั้งท้าวคำผง บุตรชายใหญ่พระตาขึ้นเป็น
พระปฐมราชวงศ์ เจ้าเมืองอุมลราชธานีแล้ว ท้าวทิพทรมก็ได้เป็นที่อุปราชท้าวกำบุตร
พระวอเป็นที่ราชวงศ์ ท้าวสุคตบุตรชายใหญ่พระปฐมราชวงศ์เป็นที่ราชบุตรปกครองเมือง
สืบมา

พระปฐมราชวงศ์ ได้ทำราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นที่ไว้วางพระราชนัดตย์ ได้
แต่งตั้งนายทหารคนสำคัญออกไปปกครองเมืองต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันหลายเมืองเป็นสายสัมพันธ์
กับเมืองอุมลราชธานี

ใน พ.ศ. 2323 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยก "บ้านควล" ขึ้นเป็นเมืองชุกชี ให้หลวง
ราชโกศล นายทหารคนสำคัญของพระวอพระตาไปเป็นเจ้าเมือง เป็นที่พระยาโกรสคราม
ต่อมาท้าวชม นายทหารอีกคนหนึ่งได้แยกไปตั้งบ้านพัฒนา บ้านเจียงอี เป็นเมือง โปรดเกล้าฯ
ให้ยกขึ้นเป็นศรีสะเกษ เจ้าเมืองเป็นที่พระยาวิเศษภักดีศรีนครลำควน โปรดเกล้าฯ ให้ยก
บ้านทุ่งขึ้นเป็นเมืองสุวรรณภูมิ ให้ท้าวนามเป็นพระรัตนวงศา ครองเมืองนั้น

ใน พ.ศ. 2333 พระเจ้าองค์หลวง เมืองนครจำปาศักดิ์ ประชวรด้วยโรคชรา นาย
แก้วหรือองค์เชียงแก้ว อยู่แขวงเมืองโขง ได้ส่งสมุญคนแล้วยกมาที่เมืองจำปาศักดิ์ พระปฐม
ราชวงศ์ได้ทราบข่าวของเชียงแก้ว ก็จัดทัพออกไปสู้รบ องค์เชียงแก้วแตกทัพหนีไป
พระปฐมราชวงศ์จึงให้ท้าวฝ่ายหน้า (บุตรชายใหญ่ของนางอุสาซึ่งเป็นพี่สาวของพระปฐมราช
วงศ์) ตามที่เข้าเติมจับองค์เชียงแก้วได้ให้ประหารชีวิตเสีย และมีโยนออกไปทางกรุงเทพฯ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวฝ่ายหน้าเป็น "เจ้าพระยาวิชัย
ราชขัตติยวงศา" ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ท้าวสิงหนุตรเจ้าพระยาวิชัย เป็นเจ้าราชวงศ์
ครองเมืองนครทนก ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านสิงหนุตรขึ้นเป็นเมืองยโสธร แล้วทรง
แต่งตั้งให้เจ้าราชวงศ์ (สิงห์) เป็นเจ้าเมือง เป็นที่พระชัยสมุทร ยกบ้านงทะเนียงขึ้นเป็น
เมืองเขมราฐ ให้อุปราช (กำ) เป็นพระเทพวงศาเป็นเจ้าเมือง

จากประวัติศาสตร์ของเมืองอุมลราชธานีดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเมืองอุมลราชธานีเป็น
เมืองที่มีความสำคัญเมืองหนึ่งมาแต่โบราณสมัย เพราะเจ้าเมืองต่าง ๆ โคจรอบเมืองอุมลา

รวมทั้งนครจำปาศักดิ์ เมืองศรีสะเกษ เป็นญาติพี่น้องและนายทหารของเมืองอุบล ำแพม
ทั้งสิ้น และในเวลาปัจจุบันนี้เมืองอุบลราชธานี ก็คงยังเป็นเมืองสำคัญทางชายแดนคาบเกี่ยว
ออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะก็คงจะเป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าทางคาน
การศึกษา การค้าขาย และเป็นแนวสำคัญในการป้องกันประเทศชาติ

จังหวัดอุบลราชธานี ได้เคยมีเจ้านายผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ ที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า
ให้ไปเป็นข้าหลวงทางพระองค์ ผู้สำเร็จราชการมณฑลอีสาน และได้มาประทับอยู่ที่เมืองอุบล
ราชธานี 2 พระองค์ คือ

องค์ที่ 1 ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ประทับอยู่ระหว่าง
พ.ศ. 2432 ถึง พ.ศ. 2436 สมัยนั้นเกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสที่เรียกว่าเรื่อง ร.ศ. 112
และทางจังหวัดอุบลราชธานีได้จัดกองทหารไปกระทำ "ศึกสมโบก" ที่คานสมโบก แขวงหล้า
เมืองสีทันดร แขวงนครจำปาศักดิ์ กองทหารไทยได้ทำการต่อสู้กับกองทหารฝรั่งเศสตาม
ลำน้ำโขง เมืองเชียงแตงเป็นสามารถ ไทยกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญาสงบศึกแก่กันเมื่อวันที่ 3
ตุลาคม พ.ศ. 2436 เมื่อเสร็จการรบศึกสมโบกแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5
แห่งพระราชวงศ์จักรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงพิชิตปรีชากรเสด็จกลับกรุงเทพฯ

องค์ที่ 2 ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้เสด็จมาเป็น
ข้าหลวงทางพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน ระหว่าง พ.ศ. 2436 ถึง พ.ศ. 2453
ประทับอยู่เป็นเวลานานถึง 17 ปี พระองค์ได้ทรงจัดการปกครองหัวเมืองในภาคอีสานโดย
แบ่งออกเป็นบริเวณนครจำปาศักดิ์ บริเวณหนึ่งแต่งตั้งให้มีข้าหลวงประจำ เว้นแต่บริเวณนครจำป
าศักดิ์ ซึ่งมีเจ้าครองนครอยู่แล้ว จึงไม่ต้องมีข้าหลวง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
สรรพสิทธิประสงค์ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จกลับกรุงเทพฯ เหมทานคร และรับ
ตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง เมื่อ พ.ศ. 2453

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงวิธีบริหารปกครอง
ใหม่โดยจัดให้มีกระทรวง มีมณฑลและสมุหเทศาภิบาลขึ้น อุบลราชธานีก็กลายเป็นเมืองที่ตั้ง
มณฑลต่อมา

ประวัติจังหวัดยโสธรนั้น¹ ตามพงศาวดารเมืองยโสธร บันทึกไว้ว่า ประมาณ พ.ศ. 2340 พระวรวงศา (พระวอ) เสด็จมาตั้งเมืองเวียงจันทน์กับสมรรถพรรคพวกอพยพ มาตั้งหลักฐานและสร้างเมืองที่บ้านสิงห์ท่า อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดนี้ปัจจุบัน ต่อมา พ.ศ. 2375 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯยกฐานะเป็นเมืองยโสธรขึ้น ทรงต่อกรุงเทพฯ มีเจ้าเมืองดำรงบรรดาศักดิ์เป็นพระสุนทรราชวงศาตอมภใน ปีพ.ศ. 2443 ได้รวมอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดอุบลราชธานีในฐานะเป็นอำเภอหนึ่ง

ส่วนจังหวัดศรีสะเกษนั้นตั้งเป็นเมืองเมื่อ พ.ศ. 2325 มีเจ้าเมืองดำรงบรรดาศักดิ์ เป็นพระยารัตนวงศา ฐานะของเมืองนั้นขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ

2. สภาพปัจจุบันของจังหวัด

2.1 การปกครองและการแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดอุบลราชธานีเดิมเคยรวมกับจังหวัดยโสธร ต่อมามีปัญหาเรื่องการปกครอง ที่ไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่จังหวัดกว้างใหญ่มากเกินไป จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งจังหวัด ยโสธรขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2515 คิดเป็นพื้นที่จังหวัดยโสธรที่แยกออกไปประมาณ 4,142.2 ตารางกิโลเมตร รวม 7 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอมหาชนะชัย อำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอเจียงมกหา อำเภออุทุมพร อำเภอป่าดิว อำเภอค้อวัง และกิ่งอำเภอ ทรายมูล

ราชการบริหารในจังหวัดแบ่งตามลักษณะการบังคับบัญชาได้ 3 ส่วน คือ

1. ราชการบริหารส่วนกลาง
2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค
3. ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

ราชการบริหารส่วนกลาง มีหน่วยงานต่าง ๆ จากส่วนกลางมาประจำอยู่ภายใน จังหวัดโคขมิได้ขึ้นต่อการบริหารราชการของจังหวัด หน่วยงานดังกล่าวได้แก่²

¹ พันเอก สมชาย นิตยกิจ , เที่ยวเมืองไทยภาคอีสาน , (กรุงเทพมหานคร วิกตอรีการ์ทิมส์ , 2523) หน้า 26 และ 86

² แผนกปกครองจังหวัดอุบลราชธานี

- สถานีวิทยุกระจายเสียง
- มณฑลทหารบกที่ 6
- กอ. รมณ. จังหวัดอุบล
- กรมธนารักษ์
- กรมบัญชีกลาง
- ค่ายสุลต่านรามาธิบดี
- ค่ายสุลต่านรามาธิบดี
- กรมสรรพสามิต
- กรมสรรพากร
- กองบิน 21
- สำนักงานชลประทานที่ 5
- โครงการชลประทานโขมน้อย
- กรมประมง
- สถานีพืชอาหารสัตว์
- สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์
- สถานีตรวจโรคสัตว์
- สถานีผสมเทียม
- ค่ายตรวจสัตว์บก
- ค่ายตรวจสัตว์ปีก
- ป่าไม้เขตอุบลราชธานี
- สถานีทดลองพืชไร่
- สถานีทดลองข้าว
- สถานีทดลองไหม
- ค่ายตรวจพืชไร่
- ศูนย์พัฒนาที่ดิน
- หน่วยกักศัตรูพืชที่ 4
- สหกรณ์โคนม

- ทำอากาศยานอุบลราชธานี
- เขตการทางอุบลราชธานี
- แขวงการทางอุบลราชธานี
- ศูนย์พยากรณ์อากาศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- กรมทะเบียนการค้า
- ปกครองทั่วไป
- ปกครองภูมิภาค
- ปกครองอาสา
- ปกครองท้องถิ่น
- ศูนย์พัฒนาชุมชนเขต 3
- กองบังคับการเขต 5
- กองกำกับการ ท.ช.ค. เขต 3
- กรมที่ดิน
- กรมประชาสงเคราะห์
- นิคมสร้างตนเองลำไคมน้อย
- นิคมสร้างตนเองลำไคมใหญ่
- เรือนจำกลาง
- สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
- กรมการฝึกหัดครู
- กรมการศาสนา
- กรมอาชีวศึกษา
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- สำนักงานประถมศึกษา
- กรมวิทยาศาสตร์
- กรมอนามัย
- ศูนย์ควบคุมวัณโรคเขต 5

- ศูนย์ป้องกันโรคติดต่อ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- ศูนย์สำรวจจุลชีววิทยา
- โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
  - " ค่ายสรรพสิทธิ
  - " พระศรีมหาโพธิ์
  - " พิบูลมังสาหาร
  - " อานาจเจริญ
  - " ศรีเมืองใหม่
  - " ตระการทิพย์
  - " สมเด็จพระพุทธราชเกษตร
  - " โขงเจียม
- าลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ในจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ
3 กิ่งอำเภอ 214 ตำบล และ 2,358 หมู่บ้าน

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งเขตการปกครอง

ลำดับ	อำเภอ / กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
1	เมืองอุบลราชธานี	16	175
2	วารินชำราบ	20	232
3	พิบูลมังสาหาร	16	162
4	เขมราฐ	9	122
5	ศรีเมืองใหม่	10	101
6	เกษตรกรรม	16	213
7	บุณฑริก	6	64
8	อำนาจเจริญ	17	219
9	พนา	6	78
10	ตระการพืชผล	18	191
11	ห้วยตะพาน	8	75
12	ชานุมาน	6	42
13	โขงเจียม	6	53
14	ม่วงสามสิบ	12	132
15	เขื่องใน	17	151
16	น้ำยืน	8	83
17	นาจะหลวย	5	48
18	กุดข้าวปุ้น	4	57
19	กิ่ง อ. เสนาวนาคม	5	50
20	กิ่ง อ. ทาลุม	6	55
21	กิ่ง อ. โพนไทร	3	55
รวม ทั้งจังหวัด		214	2,358

ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีแบ่งการปกครองออกเป็น

๔ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

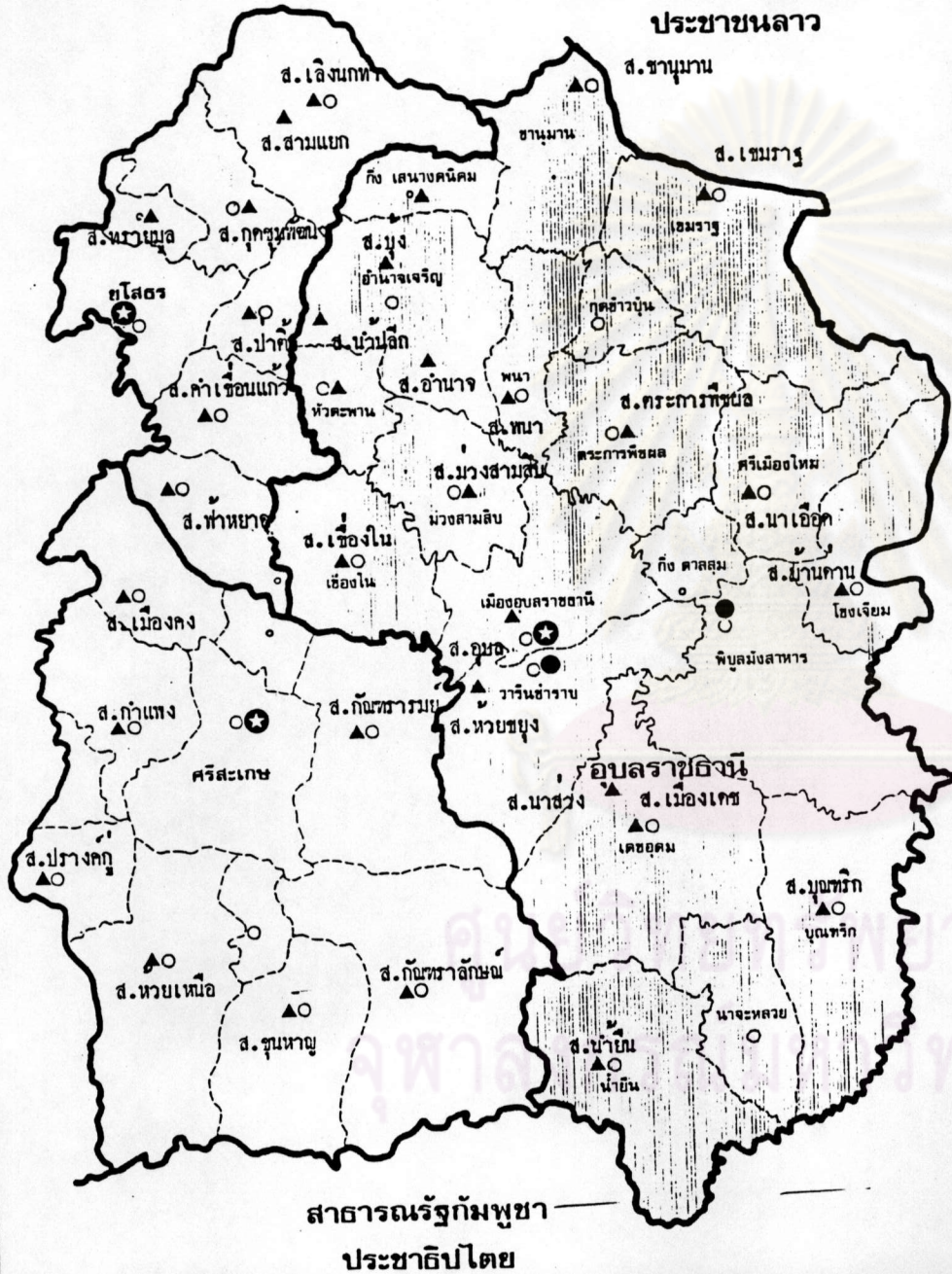
- เทศบาล 1) เทศบาลเมืองอุบลราชธานี
- 2) เทศบาลตำบลวารินชำราบ
- 3) เทศบาลตำบลพิบูลมังสาหาร

- สุขาภิบาล จำนวน 18 แห่ง กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ ดังนี้ ¹ ตารางที่ 2

ลำดับ	สุขาภิบาล	ที่ตั้ง	
		อำเภอ	ตำบล
1	อุบล	เมืองอุบลราชธานี	แจระแม
2	ห้วยขบุง	วารินชำราบ	ท่าสาบ
3	เมืองเกษ	เกษตรกรรม	เกษตรกรรม
4	นาสง	เกษตรกรรม	นาสง
5	น้ำยืน	น้ำยืน	น้ำยืน
6	บุณฑริก	บุณฑริก	โพนงาม
7	บ้านคาน	โขงเจียม	บ้านคาน
8	นาเอือก	ศรีเมืองใหม่	นาคำ
9	ตระการพิชัย	ตระการพิชัย	ทูลดู่
10	เขมราฐ	เขมราฐ	เขมราฐ
11	อำนาจ	อำนาจเจริญ	อำนาจ
12	บุง	อำนาจเจริญ	บุง
13	น้ำปลีก	อำนาจเจริญ	น้ำปลีก
14	ชานุมาน	ชานุมาน	ชานุมาน
15	พนา	พนา	พนา
16	เขื่องใน	เขื่องใน	เขื่องใน
17	ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ
18	นาจะหลวย	นาจะหลวย	นาจะหลวย

¹ สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

- ★ ที่ตั้งเทศบาลเมือง
- ที่ตั้งเทศบาลตำบล
- ▲ ที่ตั้งสุขาภิบาล
- เขตจังหวัด
- - - - - เขตอำเภอ
- ที่ตั้งอำเภอ
- ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

ที่มา แผนกปกครองจังหวัดอุบลราชธานี และสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินในเขต
ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผ่นที่
3

A STUDY FOR A LAND-USE PLAN
IN THE URBAN AREA OF UBON RATCHATHANI - WARIN CHAMRAP

แบบแสดง
ที่ตั้งเทศบาลเมือง, เทศบาลตำบลและสุขาภิบาลในระดั
จังหวัดและในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิระกุล

นักคิด พิศมร เชื้อสุวรรณ

2.2 ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทั่วไป

จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ประมาณ 18,891.866 ตารางกิโลเมตร หรือ 11.8 ล้านไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 11.2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากเป็นอันดับสองของภาคนี้ ที่ตั้งของตัวจังหวัดตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำมูล อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถไฟ 575 กิโลเมตร และทางรถยนต์ 737 กิโลเมตร มีระยะทางชายแดนยาวมากกว่า 500 กิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีชายแดนยาวที่สุดในประเทศไทย

อาณาเขตติดต่อ

จังหวัดนี้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและต่างประเทศ 2 ประเทศด้วยกันคือ สาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังมีรายละเอียดดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดยโสธร และจังหวัดนครพนม

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ สาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย

ตามแนวเทือกเขามันทีคหรือเทือกเขาพนมดงรัก และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่เขตนครจำปาศักดิ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนทางตอนเหนือของค่านันทิบริเวณอำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธร และจังหวัดศรีสะเกษ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดนี้ เป็นที่ราบสูง สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 127 เมตร พื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง อยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี และลำน้ำใหญ่ อื่นหลายแห่ง เช่น ลำน้ำเซบก ลำน้ำเซบาย ลำน้ำโคมใหญ่

¹ กรมการปกครอง, ทำเนียบท้องที่ พ.ศ. 2522

สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

สาธารณรัฐกัมพูชา
ประชาธิปไตย

- เขตจังหวัด
- - - - - เขตอำเภอ
- ที่ตั้งอำเภอ
- ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

ที่มา งานแผนที่สถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินในเขต
ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผ่นที่

A STUDY FOR A LAND-USE PLAN
IN THE URBAN AREA OF UBON RATCHATHANI - WARIN CHAMRAP

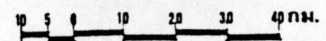
4

แบบแสดง
ที่ตั้งจังหวัดอุบลราชธานี
และที่ตั้งจังหวัดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา

อาจารย์ศึกษารองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิระกุล

นิสิต พิศมร เชื้อสุวรรณ

ลำน้ำโขงน้อย ทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้มีเทือกเขาสลับซับซ้อนกันหลายลูก ที่สำคัญคือ เทือกเขามันทีค หรือ ทมดงเร็ก อันเป็นเส้นกั้นพรมแดนกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย ทางด้านทิศตะวันตกและบางส่วนของด้านทิศใต้ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ

ลักษณะทางธรณีวิทยา

ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่จังหวัด ประกอบไปด้วยภูเขาที่เป็นหินชั้นและหินแปร (Sedimentary and Metamorphic Rock) ซึ่งประกอบไปด้วย

ซุกหิน โลกกรวด หินเกลือ หินภูเขา หินพระวิหาร หินภูกระดึงในเขตภูเขาตอนเหนือและใต้ และหินอัคนี (Igneous Rock) ซึ่งเกิดจากหินภูเขาไฟ (Volcanic Rock) มีอยู่เป็นหย่อม ๆ ทางตอนใต้ หินทั้ง 3 ประเภทกล่าวเป็นหินพื้นฐาน (Basement Rock)

ของพื้นที่จังหวัดซึ่งวางตัวอยู่ในด้านทิศตะวันออก และทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด ทางด้านการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ผิวนั้น มีการยุบตัว ทำให้เกิดเป็นแอ่งเล็ก ๆ หลายแห่ง เช่นในเขตอำเภอบุณฑริก และอำเภอบึงสามพัน (แผนที่หมายเลข)

สำหรับในพื้นที่จังหวัดยโสธรและศรีสะเกษนั้น ก็ประกอบด้วยหินประเภทเดียวกันที่ได้กล่าวมาเป็นหินพื้นฐาน หินที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดยโสธรนั้นส่วนใหญ่เป็นหินเกลือ ส่วนหินที่อยู่ในจังหวัดศรีสะเกษนั้น ส่วนใหญ่เป็นหินโลกกรวด บริเวณแถบสองข้างแม่น้ำมูล และแม่น้ำชีนั้น จะเป็นหินที่เกิดจากการตกตะกอนของวัตถุที่น้ำพัดพา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แหล่งน้ำผิวดิน

จังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ

1. แม่น้ำโขง ไหลผ่านหลายประเทศ ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีในท้องที่อำเภอขามแก่น อำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอโขงเจียม มีความยาวตั้งแต่อำเภอขามแก่นถึงอำเภอโขงเจียมประมาณ 310 กิโลเมตร เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในฤดูแล้งน้ำมีปริมาณน้อย เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร
2. แม่น้ำมูล ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีมีความยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภอเมือง อำเภอวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอโขงเจียม ตั้งแต่อำเภอพิบูลมังสาหารเป็นต้นไป แม่น้ำมูลไหลผ่านแนวเขา จึงมีแก่งขวางแม่น้ำนี้เกือบตลอดทาง แก่งที่รู้จักกันดี คือ แก่งสะเทือ แก่งตะนะ และแก่งตุงสูง แก่งเหล่านี้ช่วยกักน้ำในแม่น้ำมูลในฤดูแล้งไม่ให้แห้งแล้งจนเกินไป ปกติเป็นอุปสรรคที่ทำให้การเดินเรือจากแม่น้ำโขงเข้ามาตามแม่น้ำมูลถึงตัวจังหวัดไม่ได้
3. แม่น้ำชี เป็นสาขาใหญ่ของแม่น้ำมูล ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีในท้องที่อำเภอโขงเจียม และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลในเขตอำเภอนี้ แม่น้ำชีมีน้ำไหลอยู่ตลอดปีแต่ในฤดูแล้งน้ำจะมีปริมาณน้อยมาก จนไม่สามารถระบายน้ำไปใช้ในการเกษตรได้
4. ลำน้ำเขมก เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 151 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภออำนาจเจริญ อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอพนม และอำเภอศรีณรงค์ ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่เขตแดนอำเภอเมืองอุบลราชธานีและอำเภอพิบูลมังสาหาร ในฤดูแล้งน้ำจะเหลือปริมาณน้อย ชากเป็นระยะ ๆ
5. ลำน้ำเขมบาย เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภออำนาจเจริญ อำเภอศรีณรงค์ อำเภอโขงเจียม อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอเมืองอุบลราชธานี ในฤดูแล้งน้ำจะเหลือปริมาณน้อย ชากเป็นระยะ ๆ อยู่ทั่วไป
6. ลำน้ำโคมใหญ่ เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 250 กิโลเมตร กั้นน้ำอยู่ในท้องที่อำเภอน้ำอ้น ไหลไปทางทิศเหนือ ผ่านอำเภอพิบูลมังสาหาร ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลในเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร ในฤดูแล้งน้ำจะเหลือปริมาณน้อยชากเป็นระยะ ๆ จนไม่สามารถระบายน้ำไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้

7. ลำไคมน้อย เป็นสาขาหนึ่งทางทิศใต้ของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ที่อำเภอชุมพลบุรี ไหลผ่านบริเวณที่เป็นทิวเขา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ได้ก่อสร้างเขื่อนกันน้ำเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ คือเขื่อน ลำไคมน้อย หรือเขื่อนสิรินธร เป็นเขื่อนเออนกประสงค์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบึงสามพัน เก็บน้ำได้ 1,550 ลูกบาศก์เมตร สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 36,000 กิโลวัตต์ นอกจากนี้กรมชลประทานได้จัดระบบส่งน้ำสามารถส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในลุ่มน้ำไคมน้อยได้ประมาณ 150,000 ไร่

8. บึงและหนอง จังหวัดอุบลราชธานีมีบึงและหนองทั้งหมด 2,028 แห่ง ส่วนมากมีอยู่กระจายไปแทบทุกท้องที่ ไร่โคกตลอดปี 572 แห่ง และไร่หน้าไม้โคกตลอดปี 1,456 แห่ง ที่ไร่หน้าไม้โคกตลอดปีเพราะแหล่งน้ำเหล่านี้ส่วนมากการบำรุงรักษาไม่เต็มที่เท่าที่ควร ทำให้คันคูส่งน้ำขาดในฤดูฝน เพราะไม่อาจรับปริมาณน้ำจำนวนมากได้ และพื้นที่บริเวณมักเก็บน้ำขึ้นเขิน จึงไม่สามารถเก็บกักน้ำจำนวนมากไว้ได้เพียงพอสำหรับในฤดูแล้ง ส่วนบึงและหนองที่ไร่หน้าไม้โคกตลอดปีก็มีปริมาณน้ำเหลือล้นอยู่ในฤดูแล้ง จะใช้เพาะปลูกได้เพียงบริเวณโดยรอบบึงและหนองเท่านั้น

9. อ่างเก็บน้ำ จังหวัดอุบลราชธานี มีอ่างเก็บน้ำอยู่ในเขตลุ่มน้ำกว่า 2 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 500 ไร่ ลุ่มน้ำชี 2 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 2,140 ไร่ ลุ่มน้ำมูล 5 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 1,520 ไร่ ลุ่มน้ำเขมาย 6 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 21,920 ไร่ ลุ่มน้ำเขมก 8 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 10,200 ไร่ ลุ่มน้ำโขงใหญ่ 2 อ่าง พื้นที่ชลประทาน 1,250 ไร่ และลุ่มน้ำไคมน้อย อีก 1 อ่าง เนื้อที่ชลประทาน 150,000 ไร่

ในจังหวัดนี้มีแม่น้ำที่สำคัญที่สุด คือ แม่น้ำมูล แม่น้ำนี้มีลำน้ำสาขาหลายสายซึ่งเกิดจากเทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาภูพาน เช่นลำโขงใหญ่ ลำไคมน้อย ลำเขมก ลำเขมย ห้วยขยุง ห้วยทับทัน และลำเสียว

แม่น้ำชีมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ มาบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอวารินชำราบ แม่น้ำมูลไหลลงสู่แม่น้ำโขงทางทิศใต้ของอำเภอโขงเจียม

พื้นที่ลุ่มน้ำดังกล่าวเป็นรูปพัด และเป็นพื้นที่ราบทำให้มีโอกาสสูงที่จะเกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลันโดยง่าย นอกจากนี้แบบของลำน้ำส่วนใหญ่เป็นแบบ Dendritic Pattern ซึ่งมีค่า Drainage Density น้อยกว่า 1 ทำให้การระบายน้ำเป็นไปอย่างช้าๆ

อัตราการไหลของน้ำในลำน้ำต่างๆ จะขึ้นอยู่กับปริมาณฝน โดยที่อัตราการไหลจะมีค่ามากที่สุดในช่วงฤดูฝนประมาณ 80-90 % ของปริมาณการไหลตลอดปี ในฤดูแล้งจะมีน้ำน้อยมาก

ข้อจำกัดของแหล่งน้ำผิวดินมีดังนี้

1) รูปร่างของลุ่มน้ำเป็นแบบรูปพัด ทำให้มีโอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมหลังฝนตกได้ง่าย เนื่องจากลำน้ำต่างๆ ก็ไหลไปรวมกันที่ลำน้ำสายหลักเพียงสายเดียว นอกจากนี้การที่การระบายน้ำในลำน้ำต่างๆ เป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้ช่วงเวลาที่น่าท่วมกินเวลานาน

2) ลักษณะของลำน้ำส่วนใหญ่เป็นแบบไม่มีน้ำไหลตลอดปี (Intermittent Streams) ทำให้ลำน้ำขาดน้ำในฤดูแล้ง

3) คุณลักษณะของดินที่ไม่อุ้มน้ำ ทำให้มีน้ำไหลมาตามหน้าดิน ในฤดูฝนเป็นปริมาณมาก เกิดปัญหาอุทกภัย และจะมีผลต่อปริมาณน้ำใต้ดินด้วย นอกจากนี้การพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดบ่อน้ำกินอาจไม่ไคผล เนื่องจากน้ำจะแห้งในฤดูแล้ง

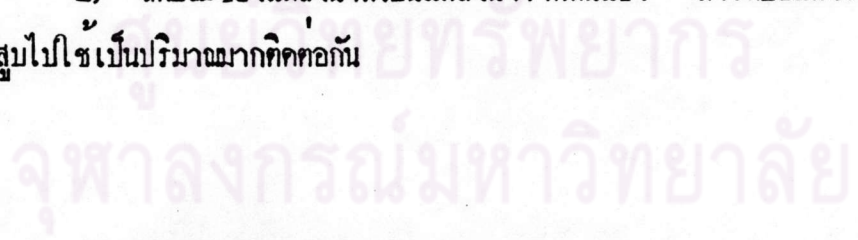
แหล่งน้ำใต้ดิน

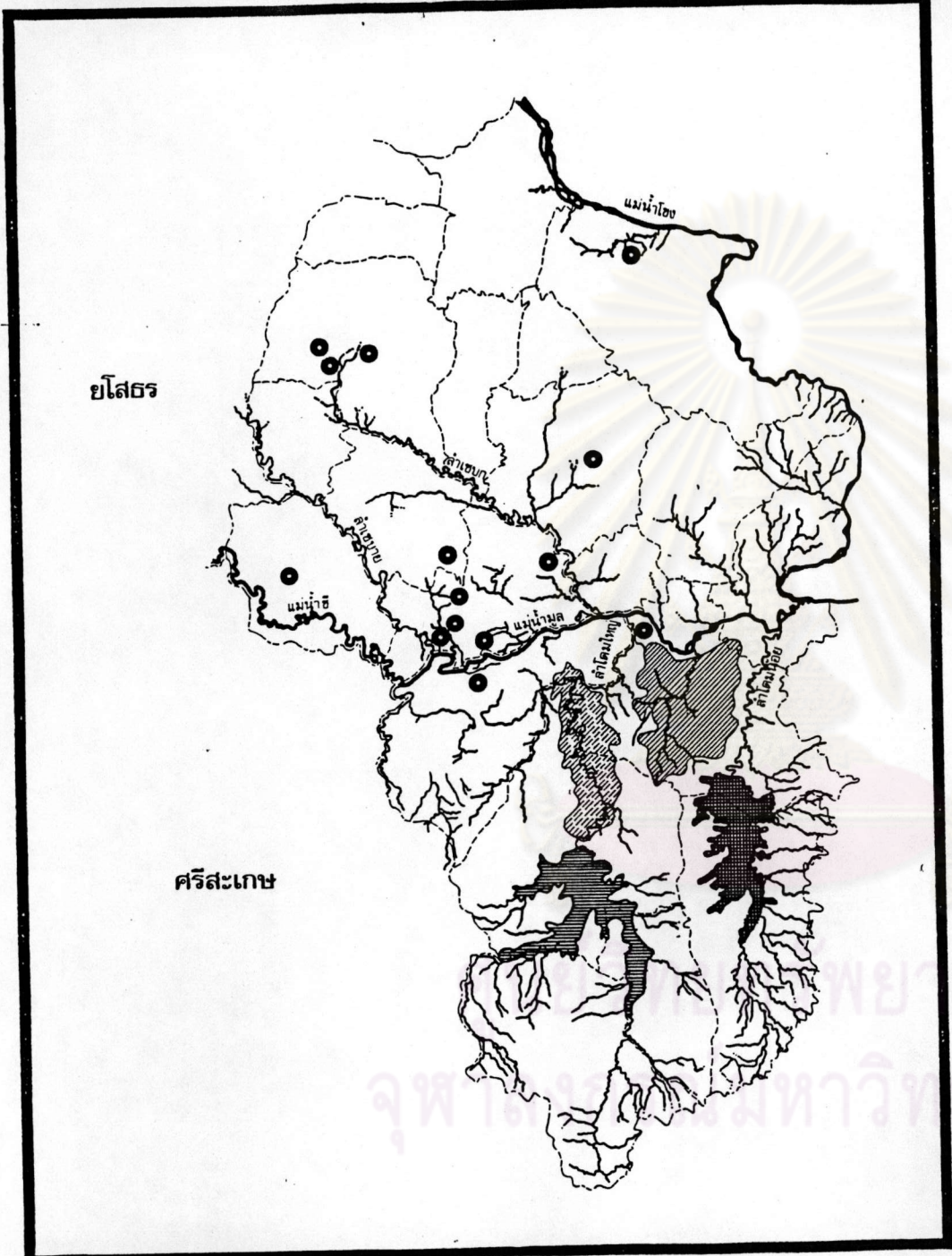
แหล่งน้ำบาดาลในจังหวัด แม่ฮ่องสอนได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทน้ำเกิดในหินร่วน ซึ่งโดยทั่วไปเป็นแหล่งน้ำที่ไ้ปริมาณน้ำได้ถึง 440 แกลลอน/นาที่ จะพบในแนวของลำน้ำมูล และลำน้ำชี อีกประเภทหนึ่งเป็นแหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง จะไ้ประมาณน้ำได้ประมาณ 220 แกลลอน/นาที่ จะพบในบริเวณภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด อุบลราชธานีและยโสธร

ข้อจำกัดของทรัพยากรน้ำบาดาลพอจะสรุปได้ดังนี้

1) คุณภาพของน้ำมักกร่อยและเค็ม เนื่องจากโครงสร้างทางธรณีชั้นของเกลือหินและยิบซั่ม

2) ลักษณะของแหล่งน้ำที่เป็นแหล่งน้ำจากหินแข็ง ทำให้บ่อแห้งได้ง่าย เมื่อสูบไปใช้ เป็นปริมาณมากติดต่อกัน

ลำน้ำและการชลประทาน

- ลำน้ำ
- เขื่อนที่สร้างเสร็จแล้ว
- เขื่อนที่จะก่อสร้างต่อไป
- เนื้อที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้ว
- เนื้อที่ชลประทานที่จะสร้างต่อไป
- อ่างเก็บน้ำที่สร้างเสร็จแล้ว
- - - - - เขตจังหวัด
- . . . . . เขตอำเภอ

ที่มา กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินในเขต
 ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ
 A STUDY FOR A LAND-USE PLAN
 IN THE URBAN AREA OF UBOL RATCHATHANI - WARIN CHAMRAP

แผ่นที่
 5

แบบแสดง
ลำน้ำและการชลประทาน

อาจารย์ทั้งรักษา รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติ จิระกุล
 นิสิต พิศมร เชื้อสุวรรณ

10 5 0 10 20 30 40 กม.

ลักษณะดิน

ลักษณะดินของจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๓ กลุ่ม¹

1. ดินร่วนเหนียว-ดินเหนียว ส่วนใหญ่จะเป็นดินตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ หรือตามริมน้ำสายใหญ่ๆ เช่นริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล ลำน้ำโขงใหญ่ ลำน้ำโขงน้อย ลำเซบก และลำเซบาย ดินประเภทนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงปานกลางมีประมาณร้อยละ 25.5 ของพื้นที่ทั้งหมด
2. ดินร่วนทราย-ดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่เป็นดินตามบริเวณที่ราบสูงทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีหน้าดินชั้น ดินชั้นล่างจะมีพวกหิน บางแห่งในหน้าแล้วจะมีเม็ดเกลือจังหวัดหน้าดินมีประมาณร้อยละ 38.5 ของพื้นที่ทั้งหมด
3. ดินร่วนทราย-ดินร่วนเหนียว จะมีอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มทั่วไปเป็นส่วนมาก ระบายความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีประมาณร้อยละ 7.5 ของพื้นที่ทั้งหมด
4. ดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่เป็นดินตามพื้นที่ภูเขาที่มีความลาดชัน เวลาฝนตกน้ำฝนจะชะล้างหน้าดิน ทำให้สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับปานกลางจนถึงระดับต่ำ และในหน้าแล้งความชุ่มชื้นในดินมีน้อย จึงไม่สามารถทำการเพาะปลูกในฤดูแล้งได้ มีประมาณร้อยละ 28.5 ของพื้นที่ทั้งหมด

ลักษณะของดินในจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วนปนทรายในกลุ่มดิน Low Humic Gley และ Gray Podzolic พื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในเกณฑ์ปานกลางมี 971 กม.² , อุดมสมบูรณ์ต่ำ 22,098.9 กม.² แต่ก็ไม่ช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเท่าที่ควร

ในค่านสมรรถนะของดินนั้น ปรากฏว่าพื้นที่ทำนาทั้งหมดของจังหวัด 3,194,422 ไร่ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำนาจริงเพียง 2,338,592 ไร่ พื้นที่ทำไร่ทั้งหมดของจังหวัด มี 358,895 ไร่ แสดงให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรดินยังไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน ซึ่งจะทำให้ผลผลิตต่ำกว่าที่ควร

¹ แผนพัฒนาเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ฉบับที่ 1 2523-2524

² โครงการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะบริเวณ 7 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

³ กรมส่งเสริมการเกษตร

จากคุณลักษณะของที่ดินดังกล่าวข้างต้น จึงขอสรุปข้อจำกัดของทรัพยากรดินในจังหวัด
ไค้คังนี้คือ

- 1) ดินส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ การระบายน้ำในดินจึงเร็ว
ไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาที่ตามมาคือการเกิดอุทกภัยอย่างฉับพลันในฤดูฝนและมีความแห้งแล้งในฤ
ดูแล้ง
- 2) ดินส่วนใหญ่มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ให้ผลผลิตต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ถ้ามิได้มีการปรับปรุง หรือบำรุงรักษาดินอย่างเหมาะสม
- 3) โครงสร้างของดินไม่คงทนต่อการชะล้าง ทำให้ดินพังทลายง่ายและเกิดการสูญเสีย
ธาตุอาหารของพืชในดินได้ง่าย
- 4) ดินเค็ม
- 5) ดินชั้น บางบริเวณมีหินโผล่ตามหน้าดิน หรือดินชั้นล่างเป็นลูกรังหรือศิลาแลงทำให้
ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะภูมิอากาศ

1. ฝน ในจังหวัดจะมีฝนตกในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1,400-1,800 มม. ต่อปี โดยที่ปริมาณน้ำฝนทางภาคตะวันออกของพื้นที่จะสูงกว่าบริเวณทางทิศตะวันตก (แผนที่หมายเลข 24) เป็นจังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ แต่อย่างไรก็ตามความไม่แน่นอนของฝนในพท. จังหวัดมีค่อนข้างสูง โดยการศึกษาจากค่าสัมประสิทธิ์ของการผันแปร (Coeficien Variation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณตอนเหนือของจังหวัด ในอำเภออำนาจเจริญ ชานุมาน เขมราฐ ทุมมา และอุบลราชธานี ความไม่แน่นอนของฝนหมายถึงว่าบางปีอาจจะแล้งจัด และในบางปีอาจจะมีฝนตกมากจนเกิดน้ำท่วม ทำให้การเพาะปลูกในบริเวณดังกล่าวมี อัตรากการเสี่ยงสูง

2. อุณหภูมิ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี จังหวัดมีค่าประมาณ 27° ซ. แปรผันอยู่ในช่วงค่าเฉลี่ย 30° ซ.-24° ซ. ถ้าพิจารณาจากสถิติ 25 ปี (พ.ศ. 2494-2518)

3. ความชื้นสัมพัทธ์ ความชื้นสัมพัทธ์ของพื้นที่จังหวัดนั้น มีค่าแปรเปลี่ยนตั้งแต่ 60% ในเดือนมีนาคม จนถึง 82% ในเดือนกันยายนถ้าพิจารณาจากสถิติ 26 ปี การแปรผันเป็นไปตามการแปรผันของปริมาณน้ำฝนในแต่ละเดือน แต่มีค่าเสมอตลอดทั้งปี การที่ ความชื้นสัมพัทธ์ในปี 2524

เดือน	ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย
มกราคม	89.58
กุมภาพันธ์	85.57
มีนาคม	77.29
เมษายน	81.20
พฤษภาคม	86.03
มิถุนายน	90.57
กรกฎาคม	89.71
สิงหาคม	87.97
กันยายน	90.70
ตุลาคม	88.94
พฤศจิกายน	86.70
ธันวาคม	82.13
ค่าเฉลี่ยทั่วไป	86.37

หมายเหตุ	ปี 2520 ปริมาณน้ำฝนทั้งหมด	1,239.1 มิลลิเมตร		
	อุณหภูมิต่ำสุด	39.0 องศาเซลเซียส	ค่าสูงสุด	13.0 องศาเซลเซียส
	ปี 2521 ปริมาณน้ำฝนทั้งหมด	1,953.8 มิลลิเมตร		
	อุณหภูมิต่ำสุด	38.8 องศาเซลเซียส	ค่าสูงสุด	12.3 องศาเซลเซียส
	ปี 2522 ปริมาณน้ำฝนทั้งหมด	1,715.5 มิลลิเมตร		
	อุณหภูมิต่ำสุด	40.6 องศาเซลเซียส	ค่าสูงสุด	13.8 องศาเซลเซียส
	ปี 2523 ปริมาณน้ำฝนทั้งหมด	1,706.6 มิลลิเมตร		
	อุณหภูมิต่ำสุด	40.5 องศาเซลเซียส	ค่าสูงสุด	13.4 องศาเซลเซียส
	ปี 2524 ปริมาณน้ำฝนทั้งหมด	1,323.8 มิลลิเมตร		
	อุณหภูมิต่ำสุด	39.7 องศาเซลเซียส	ค่าสูงสุด	11.7 องศาเซลเซียส

แหล่งท่องเที่ยว

ในจังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ทั้งหมด 23 แห่ง¹ เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอยู่ 10 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปอีก 13 แห่ง การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด ถ้าหากได้มีการพัฒนา แต่ไม่สามารถเป็นฐานเศรษฐกิจหลักได้ เนื่องจากมีข้อเสียเปรียบเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดทางภาคเหนือและจังหวัดทางชายฝั่งทะเล แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวกระจายตัวอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม
1. ศาลหลักเมือง	ถนนศรีณรงค์	อำเภอเมืองอุบลราชธานี
2. วัดมหานาราม	ถนนสรรพสิทธิ์	"
3. วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร	ถนนพรหมเทพ	"
4. หอไตรโบราณ	วัดทุ่งศรีเมือง	"
5. พระแก้วมรกต	วัดศรีอุบลรัตนาราม	"
6. พระธาตุหนองบัว	วัดหนองบัว	"

¹ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี , เอกสารแนะนำจังหวัดอุบลราชธานี กุมภาพันธ์ 26

7. วัดป่านานาชาติ	ท่าบ่อโนนโพน	อำเภอวารินชำราบ
8. วัดหนองป่าพง	"	"
9. วัดถ้ำแสงเพชร		อำเภออำนาจเจริญ
10. พระมณฑลยั้งเมือง		"
- แหล่งท่องเที่ยวทั่วไป		
1. หาดคูเพื่อ	บ้านทัพไทย	อำเภอเมืองอุบลราชธานี
2. ทิวทัศน์ลำน้ำมูล		"
3. เกาะหาควักไถ		"
4. สถานีประมง		"
5. วนอุทยานคอนเฝ้าปู่		อำเภอพนม
6. ภูสะมุย	บ้านสำโรง	อำเภอเขมราฐ
7. ผาแค่ม	บ้านหนองน้อย	อำเภอโขงเจียม
8. น้ำตกเซหวายหมาก	บ้านเวินบึก	"
9. น้ำมูน	วัดน้ำมูน	"
10. แก่งตะนะ		"
11. แก่งสะพือ		อำเภอพิบูลมังสาหาร
12. เขื่อนสิรินธร		"
13. ทอเซตปากเซ		

ในจังหวัดยโสธร มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 5 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมทั้งหมดที่รู้จักกันในจังหวัดไคแก พระธาตุก่องข้าวน้อย วัดมหาธาตุ, พระพุทธบาทจำลองทั้งหมดตั้งอยู่ในอำเภอเมือง อุทยานภูถ้ำพระ อยู่ในอำเภอเลิงนกทา ฯลฯ

ในจังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งหมด 16 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม อยู่ 12 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปอีก 4 แห่ง ที่รู้จักกันดี ไคแก ปราสาทหินวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย ปราสาทหินวัดสระกำแพงน้อย อำเภอเมืองศรีสะเกษ, ปรากฏ อำเภอปรากฏ ฯลฯ

2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นอยู่กับสาขาการผลิตที่สำคัญ คือ สาขาเกษตรกรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งมีรายได้มากเป็นอันดับหนึ่งทุกปี โดยในแต่ละปี ทำรายได้สูงเกือบครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด ส่วนสาขาที่สำคัญรองลงมา คือ การค้าปลีกและสง และสาขามิการตามลำดับ (ตารางประกอบที่)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของแต่ละสาขาการผลิตที่สำคัญปี 2523

ก) สาขาเกษตรกรรม ในปี พ.ศ. 2523 สาขาการผลิตนี้มีมูลค่าสูงถึง 1,467.8 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็น 41.54 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด โดยแบ่งสาขาการผลิตนี้แยกย่อยออกเป็นสาขาการผลิตด้านเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ โดยมีรายได้รวมคิดเป็น ร้อยละได้ถึง 33.40, 7.41, 0.33 และ 0.40 ตามลำดับ

ข) สาขาการค้าปลีกและสง ในปี พ.ศ. 2523 นี้มีมูลค่าสูงถึง 598.4 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ 16.94% ของรายได้ทั้งจังหวัด

ค) สาขามิการ มีมูลค่าสูงถึง 435.8 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละได้ 12.33 ของรายได้ทั้งหมด

อัตราการเจริญเติบโตของรายได้เปรียบเทียบปี 2519 และปี 2523

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ช่วงปี พ.ศ. 2519 เป็นจำนวน 41.30 % คิดเฉลี่ยแล้วปีละ 10.33 % ซึ่งเมื่อเทียบกับอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ของภาคแล้ว ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราเฉลี่ยเพียงปีละ 4.53 % เท่านั้นซึ่งนับว่าอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ของภาคนี้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งเป็นเพราะสภาพดินฟ้าอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลกระทบตอสสาขาการผลิตต่างๆ ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของรายได้ของภาคนี้เพิ่มขึ้นเพียงจำนวนน้อย

สาขาเกษตรกรรม เป็นโครงสร้างการผลิตที่สำคัญของจังหวัดมีสัดส่วนคิดเป็น 41.54 % ของรายได้ของจังหวัดในปีพ.ศ. 2523 โดยมีอัตราการเพิ่มจากปี 2519 ถึงปี 2523 เพิ่มขึ้น 58.42 % เฉลี่ยแล้วปีละ 14.61 % ซึ่งจะทำให้เห็นว่าสาขาเกษตรกรรมนี้ทำรายได้ให้จังหวัดนับเป็นจำนวนมากกว่าทุกสาขา โดยแบ่งสาขาเกษตรกรรมออกเป็นการผลิตค่านักสิกรรม ปศุสัตว์ , ประมง และป่าไม้ โดยซึ่งส่วนใหญ่เน้นหนักการผลิตไปทางค่านักสิกรรม โดยมีมูลค่าสูงถึง 1,179.9 ล้านบาทหรือคิดเป็น 33.40 % ในปีพ.ศ. 2523

สาขาการค้าปลีกและค้าส่ง เป็นโครงสร้างการผลิตที่สำคัญรองลงมาจากสาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนเป็น 16.94 % ของรายได้ของจังหวัด ในปีพ.ศ. 2523 และมีอัตราการขยายตัวจากปี 2519 -2523 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 15.26 %

2.3.1 สาขาเกษตรกรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ขึ้นอยู่กับการเกษตรโดยเฉพาะการกสิกรรม ได้แก่ การทำนา และการปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น ปอ ข้าวโพค มันสำปะหลัง ถั่วต่างๆ ถั่ว ยางสูบ แดงโม เป็นต้น เป็นที่มาของรายได้ที่สำคัญที่สุดรองลงมาได้แก่การปศุสัตว์ การประมง ทามล่ากัม (ตารางประกอบที่ 29)

จากข้อมูลแสดงจำนวนครัวเรือนเกษตร โดยแยกเป็นรายจังหวัด ของกองเศรษฐกิจทางเกษตร กองแสดงเกษตรและสหกรณ์ ในปีเพาะปลูก 2524 จังหวัดอุบลราชธานี มีครัวเรือนการเกษตร 205,735 ครัวเรือน หรือเท่ากับร้อยละ 87 ของครัวเรือนทั้งหมดของจังหวัด มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด 5,099,269 ไร่หรือเท่ากับร้อยละ 38 ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยแยกเนื้อที่การเกษตรตามการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

- ที่นาถือครอง	3,958,708 ไร่
- ที่ไร่	975,178 "
- ไม้ผลไม้ยืนต้น	130,593 "
- ที่ชสค	34,487 "
- ไม้ดอกไม้ประดับ	1,333 "
รวม	5,099,269 "

การกสิกรรม นับเป็นอาชีพหลักของประชากรจังหวัดอุบลราชธานี จากการประมาณ
ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอุบลราชธานี โดยกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏารายได้จากผลิตภัณฑ์สาขาการกสิกรรมในปี 2523
เท่ากับ 1,179.9 ล้านบาท ราคาคงที่ปี 2515 หรือเท่ากับร้อยละ 33.40 ของผลิตภัณฑ์
มวลรวมทั้งหมดของจังหวัด การกสิกรรมที่สำคัญได้แก่ การทำนา ปลูกปอ ข้าวโพก
มันสำปะหลัง ถั่วต่างๆ และฝ้าย ตามลำดับ

การประมง อาชีพประมงของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นการทำประมงน้ำจืดตามแหล่ง
น้ำแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะแม่น้ำมูล แต่ปริมาณปลาที่จับได้
ในแต่ละปีไม่มากนัก การประมงที่ดำเนินการอยู่ทั่วไปตามแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ
ทั่วไปจึงเป็นไปในลักษณะเพื่อใช้บริโภคในครอบครัว และมีเหลือส่งออกจำหน่ายในจังหวัดบ้าง
เล็กน้อยเท่านั้น ปริมาณปลาน้ำจืดที่จับได้ส่วนใหญ่ได้แก่ ปลาคูก ปลาช่อน ปลาตะเพียน
และปลาเนื้ออ่อนที่มีอยู่ในแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง

ในปัจจุบันการประมงของจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการส่งเสริม การเพาะพันธุ์ปลา
และการเลี้ยงปลาเพื่อจำหน่ายให้กับประชาชนในจังหวัดที่สนใจมากขึ้น โดยสถานีประมงจังหวัด
อุบลราชธานี สำหรับพันธุ์ปลาที่ผลิตมีอยู่ 5 ชนิดด้วยกันคือ ปลานิล ปลาใน ปลาขี้สกเทศ
ปลาสร้อย และปลาตะเพียน โดยแสดงให้เห็นได้จากตารางข้างล่างนี้

หน่วย   ตัว

ชนิดของปลา	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2524
ปลานิล	960,300	1,387,800
ปลาใน	1,240,400	1,253,400
ปลาขี้สกเทศ	308,150	283,090
ปลาสร้อย	76,160	1,018,560
ปลาตะเพียน	1,001,650	1,105,350
รวม	3,586,660	5,048,200

ที่มา สถานีประมง จังหวัดอุบลราชธานี

จากตัวเลขมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทางด้านการประมง เมื่อคู่อัตราการเปลี่ยนแปลง เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2519 และปี พ.ศ. 2523 (ตารางที่ 29) แล้ว สาขาการผลิตภัณฑ์ทางด้านการประมงมีเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงที่ลดลงร้อยละ 47.09 ของมูลค่าจากการประมง เมื่อปี พ.ศ. 2519 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราการผลิตที่ลดลงเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2523 มีมูลค่า 11.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.33 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ซึ่งเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการทำประมงของจังหวัดซึ่งเป็นการประมงนำจึกตามแหล่งน้ำต่างๆ มีอยู่จำกัด ไม่อาจขยายขอบเขตออกไปได้ในวันมีแต่ถูกจำกัดขอบเขตน้อยลงทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้น้อยลง

การปลูกสัตว์ ในจังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่กว้างขวางมากและมีเนื้อที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดเป็นป่าโปร่งและทุ่งกว้าง เหมาะสมสำหรับเป็นที่เลี้ยงสัตว์โคเป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาจากสภาพทั่วไปแล้วกล่าวได้ว่า การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถที่จะพัฒนาให้เป็นอาชีพหลักของประชาชนในจังหวัดได้คืออาชีพหนึ่ง ที่ควรได้รับการสนับสนุน

สถิติการเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดนี้ส่วนใหญ่เป็นสัตว์เลี้ยงพวกโค กระบือ สุกร เป็ด และไก่ ซึ่งเลี้ยงกันมากในเขตจังหวัด โดยมีสถิติการเลี้ยงสัตว์ประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2526 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 37

จากสถิติดังกล่าวเมื่อมาคูณถึงยอดรวมของจำนวนสัตว์เลี้ยงดังกล่าวแล้วในปี พ.ศ. 2526 มีการเลี้ยงโคจำนวน 220,300 ตัว กระบือ 357,487 ตัว สุกร 94,848 ตัว เป็ด 634,588 ตัว และไก่ 2,315,513 ตัว

สำหรับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทางด้านการประมงจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2523 มีมูลค่าจากปลุกสัตว์จำนวน 261.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 7.41 ของมวลรวมทั้งจังหวัด ซึ่งเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2519 แล้ว มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจากปลุกสัตว์มีจำนวน 248.3 ล้านบาท หรือคิดเป็น 10.98 % ของมวลรวมทั้งจังหวัด ซึ่งจะเห็นว่ามูลค่ารวมเพิ่มขึ้นจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น

ป่าไม้ จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 22,958,265 ตารางกม.
 เป็นพื้นที่ป่าไม้อยู่ประมาณ 8,518.99 กม² หรือคิดเป็นร้อยละ 37.10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด
 และได้ออกกฎกระทรวงเพื่อประกาศกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ
 พ.ศ. 2509 แล้วจำนวน 34 ป่า เนื้อที่ 44,88.82 กม² ในจำนวนนี้มีอยู่ 1 ป่า คือ ป่าสงวน
 แห่งชาติกุศชมภู อำเภอพิบูลมังสาหาร เนื้อที่ 56.3 กม² ได้ถูกเนิกถอนให้เป็นที่จัดสรรของนิคม
 สร้างตนเองลำโคมน้อย ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 มิ.ย 2515

ดังนั้นในปัจจุบัน จึงมีป่าที่ได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี
 อยู่ทั้งหมดจำนวน 33 ป่า เนื้อที่ 4,432.52 กม²

สำหรับมูลค่าและผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ของจังหวัดอุบลราชธานีในปีพ.ศ. 2526 มีดังนี้

ค่าภาคหลวงไม้	257,315.60	บาท
ค่าขายไม้ของกลาง	38,361.72	"
ค่าธรรมเนียมเบ็ดเตล็ด	275,365.50	"
ค่าใช้จ่ายจากค่าน้ำป่า	50,677.50	"
ค่าธรรมเนียมบำรุงป่า	218,609.40	"
ค่าปรับอื่นๆ	6,000	"
ค่าขายของเบ็ดเตล็ด	6,350	"
เงินเหลือจ่ายปีเก่า	375	"
รวมเงินทั้งหมด	853,054.72	"
ผลิตภัณฑ์จากป่ามี		
ไม้	14,385.10	ลูกบาศก์เมตร
พื้นที่	7,500	"
ถ่านไม้	10,000	กระสอบ
น้ำมันยาง	30,000	ลิตร

ที่มา สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี

2.3.2 สาขานอกเกษตรกรรม

อุตสาหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น โดยอาศัยวัตถุดิบจากการเกษตร อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญและก่อให้เกิดมูลค่ามากที่สุดได้แก่อุตสาหกรรมประเภทโรงสีข้าว และอุตสาหกรรมที่นับว่ามีความสำคัญและทำรายได้ให้กับจังหวัดไม่น้อยก็อย่างหนึ่งก็คือ โรงหล่อและโรงงานผลิตอุปกรณ์เครื่องสีข้าว นอกนั้นเป็นอุตสาหกรรมซ่อมเครื่องจักรและเครื่องยนต์เล็ก ๆ น้อยๆ โรงงานทำเครื่องเฟอร์นิเจอร์ โรงงานทำ วุงกบ ประตู่ หน้าต่าง อุตสาหกรรมเครื่องอุปโภค อุตสาหกรรมบริการเพื่อการไร่และการจำหน่ายเล็กๆน้อยๆเท่านั้น อุตสาหกรรมครัวเรือนที่ทำกันตามหมู่บ้านต่าง ๆ ได้แก่ การผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์เสื่อกกและเสื่อนื้อ ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย ผ้าไหม อุตสาหกรรมทุกประเภทที่มีอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีมีมากกว่าร้อยละ 90 เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก จากสถิติปี 2524 อุตสาหกรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในจังหวัดมีประมาณ 1,977 แห่ง ก่อให้เกิดการจ้างงานเพียง 5,282 คน เท่านั้น หรือเฉลี่ยแล้ว 1 โรงงานจะมีคนเพียง 3 คน เงินทุนรวมทั้งสิ้น 256,012,400 บาท โดยส่วนมากจะเป็นกิจการโรงสีข้าวประมาณร้อยละ 91 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดในจังหวัด (ตารางที่ 38 แสดงจำนวนโรงงานในจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2524 แยกตามอุตสาหกรรม)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพาณิชย์กรรม จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดใหญ่เป็นอันดับ 2 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ธุรกิจการค้าและการหมุนเวียนของเงินตราเคยรุ่งเรืองมากในสมัยที่ทหารอเมริกันมาตั้งฐานบินในจังหวัด หลังจากปีพ.ศ. 2518 ทหารอเมริกันถอนกำลังกลับทำให้การค้าขายและการหมุนเวียนของเงินตราตกต่ำมาก การค้าและธุรกิจต่างๆ ในช่วงนั้นต้องปิดกิจการลงไปหลายแห่ง ถึงกระนั้นก็ยังไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลในด้านการอุตสาหกรรมต่างๆ ที่รองรับวัตถุดิบจากการเกษตรกรรมจึงทำให้ภาวะเศรษฐกิจไม่ฟื้นตัวเท่าที่ควร ในระยะหลังนี้รัฐบาลได้เปิดสวดยงบประมาณก่อสร้างต่างๆ ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราภายในจังหวัดมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐบาลยังอนุมัติเงินงบประมาณ ก.ส.ช. เป็นจำนวนถึง 158 ล้านบาท ทำให้ธุรกิจการค้าในจังหวัดเริ่มฟื้นตัวดีขึ้น

สำหรับประเภทของการค้านั้น แบ่งประเภทของการค้าออกเป็น 12 ประเภท โดยมี สถิติจำนวนผู้ประกอบการค้า แบ่งตามประเภทของการค้าในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี นามที่แสดงไว้ในตารางที่ 43

ประเภทของการค้าในแต่ละชุมชนจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันคือการรับจ้างทำของมีสัดส่วนมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมาคือ โรงแรมและภัตตาคาร โรงสีและโรงเลื่อยและการขายของตามลำค้ำ

การพาณิชย์กรรมที่สำคัญอีกอันหนึ่งคือการธนาคารซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากของการพาณิชย์กรรมที่กระจายไปในอำเภอต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจสำหรับจังหวัดอุบลราชธานี มีธนาคารตั้งอยู่เป็นจำนวนถึง 31 แห่ง อำเภอวารินชำราบ 5 แห่ง อำเภอพิบูลย์มังสาหาร 2 แห่ง อำเภอตระการพืชผล 2 แห่งและอำเภอเขษุมอิก 1 แห่ง

2.4.3 รายได้ภาษีอากรของแต่ละอำเภอ จากตารางที่ 44 และ 45 แสดงการจกเก็บภาษีอากรของสรรพากรจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งการจกเก็บออกไปตามอำเภอ โดยแสดงให้เห็นในปีงบประมาณพ.ศ. 2521 และ 2525 จากตารางที่ 44 จะเห็นได้ว่าในปีงบประมาณพ.ศ. 2525 ภาษีอากรที่จกเก็บได้ของสรรพากรจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งสิ้น 117,178,947 บาท โดยมีอำเภอเมืองเก็บภาษีอากรได้มากที่สุดจำนวน 54,193,035 บาท รองลงมาคืออำเภอวารินชำราบจกเก็บได้ 10,657,179 บาท และอำเภออำนาจเจริญจกเก็บได้รองลงมาคือจำนวน 6,051,670 บาท ตามลำดับ เมื่อแบ่งประเภทตามลักษณะเงินได้ ของจังหวัดอุบลราชธานีแล้วนั้นปรากฏว่า ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นอันดับหนึ่งคือจำนวน

61,246,380 บาท รองลงมาคือภาษีการค้าจำนวน 34,902,355 บาท ภาษีเงินได้นิติบุคคล 13,850,000 บาท อากรแสตมป์ 5,002,695 บาท อากรมหรสพ 2,518,977 บาท และอื่นๆอีก 262,540 บาท ตามลำดับ

ตารางที่ 46 เป็นการเปรียบเทียบภาษีประเภทต่างๆ ระหว่างปี.ศ. 2521-2525 โดยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งเห็นถึงอัตราการเพิ่มของประเภทภาษีต่างๆ ในช่วง 4ปี โดยมีอัตราการเพิ่มที่แตกต่างกันไป สำหรับภาษีที่ไม่ได้เพิ่มขึ้นคือ ภาษีอากรมหรสพ มีจำนวนลดลงจากปี 2521 โดยมีอัตราการเพิ่มที่คิดขมร้อยละ 1.43

เมื่อสิ้นสุดปีทั้งจังหวัดแล้วปี.ศ. 2525 มีอัตราการเพิ่มจากปี.ศ. 2521ถึง 111.88% หรือเฉลี่ยปีละ 27.97 %

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 ลักษณะประชากรระดับจังหวัด

จำนวนประชากร

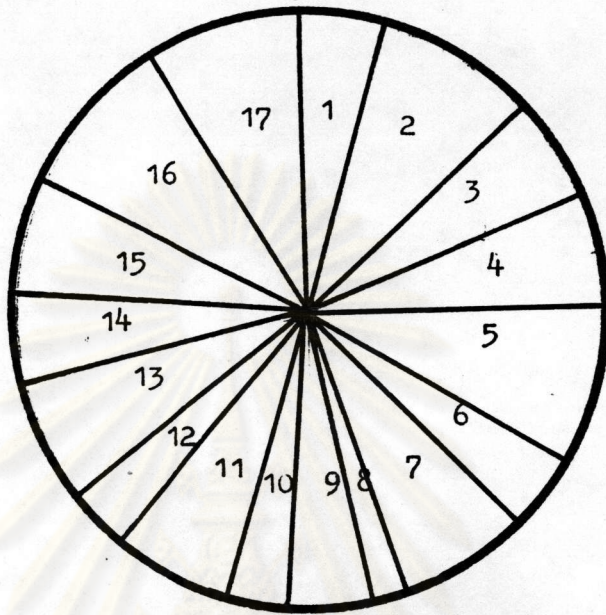
จำนวนประชากรในจังหวัดอุบลราชธานีเมื่อเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งก่อนและหลังจากที่แยกยโสธรเป็นจังหวัดแล้ว สัดส่วนการเปรียบเทียบค่อนข้างคงที่ กล่าวคือระหว่างพ.ศ. 2507-2514 ประชากรของจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ยเป็น 12.57% ของประชากรทั้งภาค และระหว่างพ.ศ. 2515-2525 ประชากรจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ยเป็น 9.61% ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การขยายตัวประชากร

จากตารางที่ 9 แสดงจำนวนประชากรในเขตจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่ปีพ.ศ. 2507-2525 จะเห็นว่าประชากรมีการขยายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอ นอกจากในปี 2515 เป็นปีที่ยโสธรซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ยกฐานะเป็นจังหวัดทำให้ประชากรในปีนี้อลดลง ต่อจากนั้นจนถึงปัจจุบันการขยายตัวของประชากรก็อยู่ในระดับปกติในอัตรา 2.77% โดยเฉลี่ยอัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดอุบลราชธานีจะเป็น 2.95% ต่อปี โดยที่ช่วงระหว่างปี 2507-2514 ยังไม่ได้แยกจังหวัดยโสธร การขยายตัวประชากรอยู่ในอัตรา 3.12% ต่อปี หลังจากที่ยกยโสธรแล้ว (ปี 2515-2525) การขยายตัวประชากรอยู่ในอัตรา 2.77% ต่อปี

ถ้าพิจารณาการขยายตัวของประชากรทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างปี 2507-2525 จะอยู่ในอัตรา 2.91% ต่อปี ประชากรทั้งภาคในปี 2525 จำนวน 16,720,201 คน จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรมากเป็นอันดับ 2 หรือ 9.74% ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมามีประชากรมากเป็นอันดับ 1 หรือ 11.84% ของประชากรของภาค ส่วนจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นจังหวัดใหม่ล่าสุด มีประชากรน้อยที่สุดประมาณ 1.45% ของประชากรของภาค

แผนภูมิที่ 4 ประชากรรายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และการเปลี่ยนแปลงประชากรระหว่าง พ.ศ. 2520-2525

1. กาฬสินธุ์	4.70%	10. ยูโสธร	2.81%
2. ขอนแก่น	8.47%	11. รอยเอ็ด	6.51%
3. ชัยภูมิ	5.29%	12. เลย	2.83%
4. นครพนม	3.23%	13. ศรีสะเกษ	6.70%
5. นครราชสีมา	11.84%	14. สกลนคร	4.83%
6. หนองคาย	4.37%	15. สุรินทร์	6.45%
7. บุรีรัมย์	7.10%	16. อุตรธานี	9.02%
8. มุกดาหาร	1.45%	17. อุบลราชธานี	9.74%
9. มหาสารคาม	4.66%		

ตารางที่ 3 ปรากฏรายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการเปลี่ยนแปลง
ประชากรระหว่าง พ.ศ. 2520-2525

จังหวัด	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2525		เพิ่มขึ้น	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
กาฬสินธุ์	717,938	4.74	785,123	4.70	67,185	9.36
ขอนแก่น	1,264,990	8.35	1,416,376	8.47	151,386	11.97
ชัยภูมิ	803,411	5.30	885,194	5.29	81,783	10.18
นครพนม	717,256	4.74	540,642	3.23	-176,614	-24.62
นครราชสีมา	1,816,462	11.99	1,979,706	11.84	163,244	8.99
หนองคาย	622,519	4.11	729,848	4.37	107,329	17.24
บุรีรัมย์	1,058,911	6.99	1,186,796	7.10	127,885	12.08
มุกดาหาร	-	-	243,014	1.45	-	-
มหาสารคาม	723,954	4.78	779,752	4.66	55,798	7.71
บุรีรัมย์	438,426	2.89	469,897	2.81	31,471	7.18
ร้อยเอ็ด	1,016,661	6.71	1,088,926	6.51	72,265	7.11
เลย	413,537	2.73	472,868	2.83	59,331	14.35
ศรีสะเกษ	1,022,223	6.75	1,120,112	6.70	97,889	9.58
สกลนคร	738,042	4.87	806,823	4.83	68,781	9.32
สุรินทร์	962,019	6.35	1,078,775	6.45	116,756	12.14
อุครธานี	1,370,598	9.05	1,508,249	9.02	137,651	10.04
อุบลราชธานี	1,461,413	9.65	1,628,100	9.74	166,687	11.41
รวม	15,148,360	100	16,720,201	100	1,571,841	10.38

ที่มา กองวิจัย สำนักผังเมือง

จำนวนประชากรในอำเภอต่างๆ

จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งการบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็น 18 อำเภอและ 3 กิ่งอำเภอ ในปี 2525 มีประชากรทั้งจังหวัดประมาณ 1,628,100 คน จากตารางที่ 47 จะพบว่าอำเภอวารินชำราบ (ไม่รวมเขตเทศบาล) มีประชากรมากที่สุดประมาณ 10.1% ของประชากรทั้งจังหวัด อันดับ 2 คือ อำเภอเดชอุดมมีประชากร 9.89% อันดับ 3 คือ อำเภออำนาจเจริญมีประชากร 7.88% อันดับ 4 คือ อำเภอเมืองฯ มีประชากร 7.22% และกิ่งอำเภอศาลสูงมีประชากรน้อยที่สุด ประมาณ 1.54% ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด

ความหนาแน่นประชากรในอำเภอต่างๆ

จากตารางที่ 48 อำเภอเมืองอุบลราชธานี (ไม่รวมเขตเทศบาล) ปี 2525 มีประชากร 117,484 คน พื้นที่ 910.0 กม.² มีความหนาแน่นเฉลี่ย 129.10 คน/กม.² อำเภอวารินชำราบ (ไม่รวมเขตเทศบาล) มีประชากร 164,923 คน พื้นที่ 1,271.917 กม.² มีความหนาแน่นเฉลี่ย 129.66 คน/กม.² มีความหนาแน่นสูงกว่าอำเภอเมืองฯ เพียงเล็กน้อย อำเภอที่มีความหนาแน่นมากที่สุดคือ อำเภออำนาจเจริญมีประชากร 128,255 คน พื้นที่ 815.577 กม.² มีความหนาแน่นเฉลี่ย 157.26 คน/กม.² อำเภอที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดคือ อำเภอโขงเจียมมีประชากร 25,775 คน พื้นที่ 911.80 กม.² มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 28.27 คน/กม.²

ประชากรในเขตสุขภาพ

จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นออกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 1 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง และสุขภาพ 18 แห่ง

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรระดับสุขภาพปี 2520-2525 ความหนาแน่นและอัตราการเปลี่ยนแปลง พบว่าสุขภาพที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรสูงสุดคือสุขภาพเขมราฐสูงถึง 100.76% ประชากรในปี 2525 จำนวน 12,913 คน ความหนาแน่น 2,582.60 คน/กม.² รองลงมาสุขภาพตระการที่ซนมีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากร 88.25 % ประชากรในปี 2525 จำนวน 16,705 คน ความหนาแน่น 668.68คน/กม.²

สุขภาพที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลงมากที่สุดคือสุขภาพอุบลตลอดถึง 67.64% มีประชากรในปี 2525 จำนวน 5,775 ทั้งนี้เนื่องจากสุขภาพที่ตั้งอยู่ในเขต

ตำบลแจระแม ได้มีการขยายเขตเทศบาลเมื่อ เข้าไปครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลอุบล ทำให้ประชากรในเขตนี้ลดลง ส่วนสุขาภิบาลอื่นที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลง ได้แก่สุขาภิบาลบ้านคาน ลดลง 56.27% สุขาภิบาลบุณฑริกลดลง 37.44% สุขาภิบาลห้วยขยุงลดลง 31.71% ทั้งนี้เนื่องจากประชากรย้ายออกจากเขตสุขาภิบาลดังกล่าว

ความหนาแน่นของประชากรในเขตสุขาภิบาล

จากตารางที่ 4 จะพบว่าสุขาภิบาลมุง ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภออำนาจเจริญ มีพื้นที่ 4 กม.² มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดโดยเฉลี่ย 4,773 คน/กม.² สุขาภิบาลบุณฑริกมีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดโดยเฉลี่ย 364 คน/กม.²

จำนวนประชากรรายตำบลในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

จากตารางที่ 5 แสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรายตำบลในเขตอำเภอเมืองระหว่างปี 2520-2525 พบว่าตำบลปทุม ตำบลขามใหญ่และตำบลแจระแม จำนวนประชากรลดลงมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการขยายเขตเทศบาลเมืองฯ เมือง ธันวาคม 2524 การขยายได้ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 ตำบลนี้ กล่าวคือ ตำบลปทุมครอบคลุมพื้นที่หมู่ 1-6 ตำบลขามใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่หมู่ 2 และบางส่วนของหมู่ 3 ตำบลแจระแมครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 1-2 ส่วนตำบลที่มีประชากรมากที่สุดในปี 2525 คือตำบลหัวเรือ มีประชากร 11.48% ของประชากรในเขตอำเภอเมืองทั้งหมด (ไม่รวมเขตเทศบาล)

จำนวนประชากรรายตำบลในเขตอำเภวารินชำราบ

จากตารางที่ 6 แสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรายตำบลในเขตอำเภวารินชำราบ ระหว่างปี 2520-2525 พบว่า ตำบลชาติ ตำบลมุงหวาย และตำบลสระสมิง ลดลงมาก ทั้งนี้เนื่องจากการประกาศเพิ่มเขตการปกครองเป็นตำบลใหม่โดยการโอน พื้นที่หมู่บ้าน และประชากรของตำบลดังกล่าวไปจัดตั้งเป็นตำบลใหม่ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตำบลคือ ตำบลแสนสุข ตำบลหนองกินเพลและตำบลโคกสว่างส่วนประชากรรายตำบลนอกเหนือจากที่กล่าวแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกันคือประมาณ 5-15% เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงของอำเภอทั้งหมด

ความหนาแน่นของประชากรรายตำบลในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

จากตารางที่ 5 แสดงขนาดพื้นที่ จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรรายตำบล จะพบว่า ตำบลหัวเรือมีประชากรมากที่สุดจำนวน 13,460 คน มีพื้นที่ 76 กม.²

มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดโดยเฉลี่ย 177 คน/กม.² ตำบลกระโสมมีความหนาแน่น
ประชากรน้อยที่สุดโดยเฉลี่ย 43 คน/กม.²

ความหนาแน่นของประชากรรายตำบลในเขตอำเภวารินชำราบ
จากตารางที่ 6 แสดงขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร ความหนาแน่นประชากร
รายตำบลในเขตอำเภวารินชำราบ จะพบว่าตำบลแสนสุขมีประชากรมากที่สุด จำนวน
18,978 คน มีพื้นที่ 40.20 กม.² มีความหนาแน่นมากที่สุดโดยเฉลี่ย 472 คน/กม.² รองลง
มาได้แก่ตำบลค่าน้ำแซบ หนาแน่นโดยเฉลี่ย 308 คน/กม.² ตำบลชากุด หนาแน่นโดยเฉลี่ย
183คน/กม.² พบว่าตำบลที่มีความหนาแน่นอยู่ในเกณฑ์สูงของอำเภวารินชำราบตั้งกลางมีพื้นที่ติด
กับเขตเทศบาลตำบวารินชำราบเนื่องจากพื้นที่เขตเทศบาลน้อยมากคือประมาณ 5.7 กม.²
เมื่อเมืองเจริญขึ้นการคมนาคมการสัญจรอุปโภคสาธารณูปการ ที่สามารถให้บริการแก่ประชากร
ได้ทั่วถึง ทำให้ประชากรขยายตัวออกมาตั้งในตำบลที่ทักอาศัย ประกอบธุรกิจการค้าอุตสาหกรรม
อยู่ในพื้นที่ตำบลดังกล่าวซึ่งตั้งอยู่ใกล้ชิดกับเขตเทศบาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. บทสรุปเปรียบเทียบอนุภาค-จังหวัด

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อหาความเหมาะสมของจังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นแหล่งศูนย์กลางของอนุภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งประกอบด้วย อุบลราชธานี, ยโสธร และศรีสะเกษนั้น จะทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบจังหวัดอุบลราชธานี และอีก 2 จังหวัด เพื่อกำหนดให้เมืองอุบลราชธานี ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์กลางของจังหวัดเป็นศูนย์กลางของอนุภาคส่วนนี้ด้วย หลักเกณฑ์ในการศึกษาเปรียบเทียบจะพิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้

1. ลักษณะทางกายภาพ
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ
3. โครงข่ายการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการโทรคมนาคม
4. ขนาดพื้นที่จังหวัด และจำนวนประชากร

1. ลักษณะทางกายภาพ

จากการศึกษาในแผนที่ที่ได้จากการสำรวจของทางราชการหลายหน่วยงาน ในภาคผนวก พบว่า โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ทางด้านธรณีวิทยา แหล่งแร่ ลานน้ำ เป็นโครงสร้างพื้นฐานเดียวกัน ทรัพยากรค่าน้ำไม่ แหล่งแร่ มีสภาพใกล้เคียงกันทั้งสามจังหวัด พื้นที่ป่าไม้ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีมีมากที่สุด สภาพพื้นที่ทั้งสามจังหวัดส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีระดับสูงต่ำแตกต่างกันเล็กน้อย พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ทำนา พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีความแห้งแล้งเกือบตลอดปี ดินส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในการทำชาวกังนั้นในการกำหนดเขตพัฒนาอนุภาคส่วนนี้ จึงกำหนดแผนการร่วมกันได้เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีสภาพทางกายภาพใกล้เคียงกันมาก จังหวัดทั้ง 3 จึงสามารถจัดเข้ากลุ่มอนุภาคเดียวกันได้อย่างเหมาะสม

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งสามจังหวัด ในปี 2519 และ 2521 พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดทั้ง 2 ปี ในปี 2519 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอุบลราชธานีมีมูลค่า 2,411.5 ล้านบาท และในปี 2521

เพิ่มขึ้นเป็น 3,042.2 ล้านบาท เพิ่มขึ้นถึง 26.07 % จังหวัดศรีสะเกษมีมูลค่าผลิตภัณฑ์
มวลรวม รองลงมาในปี 2519 มีมูลค่า 1,763.8 ล้านบาท และในปี 2521 เพิ่มขึ้นเป็น
2,119 ล้านบาท อัตราเพิ่ม 20.14 % จังหวัดยโสธรทำที่สุดในปี 2519 มีมูลค่า
987 ล้านบาท และในปี 2521 เพิ่มขึ้นเป็น 1,080.3 ล้านบาท อัตราเพิ่มเพียง 9.45 %
จึงสรุปได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจสูงกว่าจังหวัดยโสธร และศรีสะเกษ
ถ้าพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดทั้งสาม โดยการนำมาเปรียบเทียบ

เทียบกับแยกเป็น 3 Sector คือ สาขาเกษตรกรรม (Primary Sector)
สาขาอุตสาหกรรม (Secondary Sector) และสาขาพาณิชยกรรมและการบริการ
(Tertiary Sector) พบว่ามูลค่ามวลรวมของผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตรกรรมของ
จังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 38.75 % ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด, จังหวัดยโสธร
ประมาณ 51.66 % ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด, จังหวัดศรีสะเกษประมาณ 41.14 %
ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด สาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ
15.26 % ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด, จังหวัดยโสธรประมาณ 9.86 % จังหวัด
ศรีสะเกษ ประมาณ 15.03 % สาขาพาณิชยกรรมและการบริการของจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ
45.96 %, จังหวัดยโสธรประมาณ 38.48 %, จังหวัดศรีสะเกษประมาณ 43.83 % สาขา
พาณิชยกรรมและการบริการจะเป็นตัวแปรสำคัญในการบ่งชี้ความเป็นเมือง จึงแสดงให้เห็น
ว่าสาขาพาณิชยกรรมและการบริการของจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 45.96 % มีมูลค่าสูงสุด
ในจังหวัดทั้ง 3 การพาณิชยกรรมและการบริการจะมีมูลค่าสูงสุดอยู่ที่ตัวเมือง ฉะนั้นจึงกล่าว
ได้ว่าเมืองอุบลราชธานีมีความเป็นเมืองสูงที่สุด จึงเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางของอนุภาคนี้
ตารางที่ 7 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และศรีสะเกษ พ.ศ. 2521

สาขาการผลิต	อุบลราชธานี		ยโสธร		ศรีสะเกษ	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
เกษตรกรรม	1,178	38.75	588.1	51.56	871.8	41.14
อุตสาหกรรม	464	15.29	106.6	9.86	319.06	15.03
พาณิชยกรรมและการบริการ	1,397	45.96	415.6	38.48	928.14	43.83
รวม	3,040.2	100	1,080.3	100	2,119.0	100

หน่วย : ล้านบาท

3. โครงข่ายการคมนาคม การสาธารณูปโภค การสาธารณสุข และ การโทรคมนาคม

จากการศึกษาในแผนที่ที่ได้จากการสำรวจของทางราชการหลายหน่วยงาน ในภาคผนวก พบว่า ในจังหวัดอุบลราชธานีมีโครงข่ายการคมนาคม 3 ประเภท คือ ทางถนน รวมความยาวทั้งจังหวัดประมาณ 1,578.4 กิโลเมตร , ทางรถไฟ ซึ่งเป็นทั้ง สถานีต้นทางและปลายทางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง , ทางอากาศ มีท่าอากาศยานพาณิชย์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง, จังหวัดศรีสะเกษ มีโครงข่ายการคมนาคม 2 ประเภท คือ ทางถนน รวมความยาวทั้งจังหวัดประมาณ 1,024 กิโลเมตร และทางรถไฟ ซึ่งเป็นทางผ่าน จังหวัดยโสธรมีโครงข่ายการคมนาคมทางถนนเพียงอย่างเดียว รวมความยาวทั้งจังหวัดประมาณ 451.4 กิโลเมตร

โครงข่ายการสาธารณูปโภค ที่นำมาพิจารณา คือ โครงข่ายการบริการไฟฟ้า ซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากโรงจักรไฟฟ้าเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี โคมี่สถานีย่อยที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี และที่อำเภอยโสธร จำหน่ายไปยังจังหวัดยโสธรและศรีสะเกษอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งต้องรับการบริการไฟฟ้าจากจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานีจึงมีข้อได้เปรียบเนื่องจากเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณูปโภคที่สมบูรณ์และได้เปรียบกว่า จังหวัดยโสธร และศรีสะเกษ

การสาธารณสุขที่นำมาพิจารณา คือ ปริมาณสถานศึกษาที่มีจำนวนมาก ทั้งระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด (แผนที่หมายเลข 40 ในภาคผนวก) มีปริมาณสูงกว่าจังหวัดยโสธรและศรีสะเกษ ในเขตชุมชนเมืองเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาระดับสูง เช่น วิทยาลัยครู , โรงเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งมีข้อได้เปรียบสูงกว่าจังหวัดที่อยู่ในอนุภาคเดียวกัน มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของอนุภาคนี้

การโทรคมนาคม จากการศึกษาค้นคว้า จังหวัดอุบลราชธานีมีโครงข่ายการโทรคมนาคม ที่พิเศษแตกต่างจากจังหวัดในอนุภาคเดียวกัน กล่าวคือเป็นที่ตั้งของ สถานีวิทยุกระจายเสียง, สถานีโมโครเวฟ, สถานีถ่ายทอดโทรทัศน์, สถานีส่งสัญญาณโทรเลข ขุนสายโทรศัพท์ ส่วนใหญ่รวมตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบล โครงสร้างการโทรคมนาคมเหล่านี้ เป็นข้อได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่นในอนุภาคเดียวกัน ที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของอนุภาค

4. ขนาดพื้นที่จังหวัด และจำนวนประชากร (ปี 2525)

พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี	18,891.866	กม. ²	จำนวนประชากร	1,461,413 คน
พื้นที่จังหวัดยโสธร	4,142.2	กม. ²	"	438,426 คน
พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ	8,840.0	กม. ²	"	1,022,223 คน

จากการเปรียบเทียบขนาดพื้นที่ของจังหวัดและจำนวนประชากรในแต่ละจังหวัด พบได้ชัดเห็นว่า จังหวัดอุบลราชธานี มีทรัพยากรพื้นฐานในค่านพื้นที่ และจำนวนประชากรที่มีปริมาณสูงกว่าจังหวัดอื่น พื้นที่และประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน เป็นข้อได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่นในอนุภาคเดียวกันที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของอนุภาค

จากการพิจารณาสัดส่วนของประชากรในเขตเมืองและในเขตชนบทของจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และศรีสะเกษ

ตารางที่ 8 แสดงสัดส่วนของประชากรในเขตเมืองและในเขตชนบท

จังหวัด	สัดส่วนจำนวนประชากรเมือง		สัดส่วนจำนวนประชากรชนบท	
	จำนวน	%	จำนวน	%
อุบลราชธานี	96,390	5.96	1,521,573	94.04
ยโสธร	17,498	4.37	382,504	95.63
ศรีสะเกษ	20,014	1.88	1,043,239	98.12

ที่มา สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 จังหวัดอุบลราชธานี, ยโสธรและศรีสะเกษ

พบว่าสัดส่วนจำนวนประชากรเมืองสูงสุดใน 3 จังหวัด คือมีสัดส่วนจำนวนประชากรเมือง ต่อสัดส่วนจำนวนประชากรชนบท เท่ากับ 5.96 ต่อ 94.04 แสดงให้เห็นว่าศูนย์กลางของจังหวัดอุบลราชธานี (เมือง) มีความเป็นเมืองสูงกว่าอีก 2 จังหวัด ฉะนั้นชุมชนเมืองอุบลราชธานีจึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางของอนุภาคนี้

นอกจากปัจจัยทั้ง 4 ประการทั้งที่กล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีกที่ควรรวบรวม จากทางราชการหลายหน่วยงานมาแสดงลงในแผนที่และตารางในภาคผนวก ซึ่งมีส่วนช่วย ในการพิจารณาความเหมาะสมของจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางอนุภาคนี้

จากปัจจัยที่ได้ศึกษามาทั้ง 4 ประการ และปัจจัยรวมอื่น ๆ ที่ได้แสดงไว้ใน ภาคผนวก จึงสรุปได้ว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีความเหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งแหล่งศูนย์กลาง (เมืองรอง) ของอนุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทอนล่างซึ่งประกอบด้วยยโสธรและศรีสะเกษ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมอยู่ในตัวอยู่แล้ว มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การสาธารณสุข โภชนาการ ตลอดจนทรัพยากรกำลังคนและพื้นที่ อยู่ในปริมาณสูงกว่า จังหวัดอื่นในอนุภาคเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะพัฒนาจังหวัดนี้ให้เป็นที่ตั้ง ของเมืองรองให้ต่อเนื่องจากสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ ใช้ทรัพยากรพื้นฐานที่มีอยู่ต่อเนื่องกันไป เป็นการประหยัดงบประมาณของชาติ และจะทำระยะเวลาของโครงการต่าง ๆ สั้นลง เนื่องจากมีพื้นฐานอยู่แล้ว ช่วยบรรลุดังความสำเร็จในระยะเวลาสั้น ประกอบกับจังหวัดนี้ เป็นจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดของประเทศ จึงควรที่จะพัฒนาศูนย์กลางของจังหวัด ให้เป็นศูนย์กลางเจริญเติบโต เพื่อทำให้ประชากรในจังหวัดและให้ในจังหวัดใกล้เคียงรักถิ่นฐาน มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพ ไม่อพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ ทำให้เกิดความมั่นคงแก่ประเทศ.

4. บทสรุประดับจังหวัด - อำเภอบึง - สุขามิบาล

จากการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดพบว่า สาขาเกษตรกรรม เป็นสาขา ที่ทำรายได้ให้จังหวัดสูงสุด ในปี 2523 สูงถึง 41.54 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด รองลงมาคือการค้าปลีกและค้าส่ง ประมาณ 16.94 % สาขาการบริการ 12.33 % การเกษตรกรรม ที่ทำรายได้สูงสุดให้จังหวัดคือการถนอมธัญพืช ข้าว ปอ ข้าวโพก มันสำปะหลัง ถั่ว ถั่วฝักยาว ถั่วลิสง อุตสาหกรรมเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดในช่วงปี 2519 - 2523 ประมาณ 10.33 % ทอปี่ สูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตของภาคซึ่งเฉลี่ยปีละ 4.53 % สำหรับ สาขานอกเกษตรกรรมนั้น อุตสาหกรรมโรงสี และอุตสาหกรรมอุปกรณ์เครื่องสีข้าวทำรายได้ให้ สูงสุด ในปี 2524 พบว่ามีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมประเภทจำนวน 1,977 แห่ง ก่อให้เกิด การจ้างงาน 5,282 คน เฉลี่ยจำนวนแรงงาน 3 คน/โรง

ส่วนมากมีอายุเกินกว่าในปี 2525 อำเภอเมืองอุบลราชธานีจัดเก็บภาษีได้มากที่สุด
ประมาณ 54,193,035 บาท รองลงมาคืออำเภวารินชำราบประมาณ 10,657,179.-บาท
อัตราการเจริญเติบโตของรายได้จากภาษีอากรในช่วง
ปี 2521 - 2525 ประมาณ 27.97 % ต่อปี

จากการศึกษาลักษณะประชากรระดับจังหวัด พบว่าในช่วงปี 2507 - 2514 เป็นช่วง
ที่ยังไม่ได้อพยพย้ายถิ่นโยกย้าย การขยายตัวของประชากรอยู่ในอัตรา 3.12 % และในช่วงที่แยกตัว
จังหวัดโยโสธรแล้วปี 2515 - 2525 การขยายตัวของประชากรอยู่ในอัตรา 2.77 % ใกล้เคียงกับ
การขยายตัวของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2.91 % ต่อปี ในปี 2525
ประชากรของจังหวัดมีจำนวน 1,628,100 คน หรือ 9.74 % ของประชากรของภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ โดยเป็นอันดับ 2 ของภาค

จากการศึกษาลักษณะประชากรระดับอำเภอต่างๆในจังหวัดพบว่าอำเภวารินชำราบ
(ไม่รวมเขตเทศบาล) มีประชากรมากที่สุดประมาณ 10.13 % ของประชากรทั้งจังหวัด

อันดับ 2 คืออำเภอเดชอุดม มีประชากรประมาณ 9.89 % อันดับ 3 คือ อำเภอ
อำนาจเจริญ มีประชากรประมาณ 7.88 % อันดับ 4 คือ อำเภอเมือง มีประชากรประมาณ
7.22 % และกิ่งอำเภอทาสุม มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดประมาณ 1.54 %

ถ้าพิจารณาจากความหนาแน่นพบว่า อำเภออำนาจเจริญมีความหนาแน่นสูงสุดประมาณ
157.26 คน/ตร.กม. อำเภวารินชำราบและอำเภอเมืองอุบลราชธานี มีความหนาแน่นใกล้เคียง
กันคือ 129.66 คน/ตร.กม. และ 129.10 คน/ตร.กม. ตามลำดับ อำเภอที่มีความหนาแน่น
น้อยที่สุดคือ อำเภอโขงเจียม ประมาณ 28.27 คน/ตร.กม.

จากการศึกษาลักษณะประชากรระดับสุขาภิบาลพบว่า สุขาภิบาลมุง ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอ
อำนาจเจริญ มีความหนาแน่นมากที่สุด ประมาณ 4,773 คน/ตร.กม. สุขาภิบาลบุษราคัม มีความ
หนาแน่นประชากรน้อยที่สุดประมาณ 364 คน/ตร.กม.

ถ้าพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี 2520 - 2525 พบว่า สุขาภิบาล
เขมราฐ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเขมราฐ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงสุดถึง 100.76 % รองลงมา
คือสุขาภิบาลตระการทิพย์ มีอัตราการเปลี่ยนแปลง 88.25 %

สุขาภิบาลที่อัตราการเปลี่ยนแปลงลดลง คือสุขาภิบาลอุบลซึ่งลดลงถึง 67.64 %
เนื่องจากการโยกย้ายเขตเทศบาลเมืองครบคลุมพื้นที่บางส่วน ทำให้ประชากรในเขตนี้ลดลง
ไท่แก่สุขาภิบาลบ้านคาน ลดลง 56.27 % , สุขาภิบาลบุษราคัมลดลง 37.44 % , สุขาภิบาล
ห้วยขยุง ลดลง 31.71 % ทั้งนี้เนื่องจากประชากรย้ายออกจากเขตสุขาภิบาลดังกล่าว

ตารางที่ 4 แสดงจำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับสุขาภิบาลในจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2520 - 2525

สุขาภิบาล	ที่ตั้ง		พื้นที่ ตร.กม.	พ.ศ. 2520	พ.ศ. 2521	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	การเปลี่ยนแปลง		ความหนาแน่น คน/ตร.กม.
	ตำบล	อำเภอ								เพิ่มขึ้น จำนวน	%	
บุษราคัม	เทพางาม	บุษราคัม	9	5,240	5,770	3,027	2,804	3,027	3,278	-1,962	-37.44	364.22
เชื่องโน	เชื่องโน	เชื่องโน	9	5,088	5,122	5,052	5,049	4,783	4,796	- 292	- 5.74	532.89
ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ	13	7,278	3,692	4,305	9,515	9,818	5,049	-2,229	-30.63	388.38
เมืองเขมร พนา	เมืองเขมร พนา	เขมรอุบล พนา	8.1	12,955	16,062	20,304	20,494	20,630	21,089	8,134	62.79	2,603.58
ทุ่ง น้ำปลัก	ทุ่ง น้ำปลัก	อำนาจเจริญ	3.5	3,368	3,440	3,443	3,475	5,150	5,643	2,275	67.55	1,612.29
อำนาจ	อำนาจ	อำนาจเจริญ	4	18,451	18,867	18,872	18,994	19,012	19,092	641	3.74	4,773.00
น้ำปลัก	น้ำปลัก	อำนาจเจริญ	14	5,875	6,312	6,418	6,532	6,634	6,770	895	15.23	483.57
อำนาจ	อำนาจ	อำนาจเจริญ	4	2,475	2,824	3,000	3,000	3,217	3,250	775	31.31	812.50
เขมรพนา	เขมรพนา	เขมรพนา	5	6,452	6,508	6,780	8,080	8,317	12,913	6,481	100.76	2,582.60
นาเอือก	นาเอือก	ศรีเมืองใหม่	4	3,505	3,661	3,662	3,841	3,941	3,958	453	12.92	989.50
พระกาฬพิชัย	พระกาฬ	พระกาฬพิชัย	19	6,749	6,749	6,438	5,580	7,394	12,705	5,956	88.25	668.68
ห้วยชะbung	ห้วยชะbung	วารินชำราบ	2.8	5,415	5,620	3,496	3,540	3,545	3,698	-1,717	-31.71	1,320.71
ชานุมาน	ชานุมาน	ชานุมาน	8	3,250	3,969	3,011	3,011	3,122	3,128	-122	-3.75	391.00
บ้านคาน	บ้านคาน	บ้านคาน	5	5,020	5,020	2,276	2,247	2,280	2,195	-2,825	-56.27	439.00
นาสว่าง	นาสว่าง	เขมรอุบล	7.5	3,140	5,463	2,806	3,266	5,135	5,263	2,123	67.61	701.73
อุบล	สามใหญ่											
น้ำขุ่น	น้ำขุ่น	เมืองอุบล	8.53	17,848	17,848	19,454	19,454	20,654	5,775	-12,073	-67.64	677.02
น้ำขุ่น	น้ำขุ่น	น้ำขุ่น	5.04	6,345	6,556	6,670	6,876	7,684	7,892	1,547	27.38	1,565.87
นาจะหลวย	นาจะหลวย	นาจะหลวย	7.0127	-	-	-	-	-	2,669	-	-	380.60

หมายเหตุ
ที่มา

สุขาภิบาลนาจะหลวย เริ่มตั้งเมื่อ 28 ก.ย. 25 ทวิเลขประชากรนี้เป็นตัวเลขเมืองแรกจัดตั้ง
สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับตำบลในอำเภอเมืองอุบลราชธานี ปี 2520 - 2525

ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2525		เพิ่มขึ้น		ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน รวมครัว	จำนวน บ้าน
		จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%			
ปทุม	-	22,766	17.11	5,810	4.96	-16,956	-74.45	-	1,774	1,802
สามใหญ่	96	18,524	13.92	10,278	8.77	- 8,246	-44.52	107.06	1,509	1,534
จระเข้	46.4	11,314	8.50	6,394	5.45	- 4,920	-43.49	137.80	1,281	1,279
หนองซอน	116	9,605	7.22	11,323	9.66	1,718	17.89	97.61	1,320	1,324
กระโสม	100	3,439	2.59	4,339	3.70	900	26.17	43.39	882	899
โพธิ์เมือง	96.4	5,230	3.93	6,204	5.29	974	18.62	64.36	706	706
ไทรน้อย	95	6,686	5.02	7,839	6.69	1,153	17.24	82.52	1,066	1,066
หนองบ่อ	98.6	4,860	3.65	5,499	4.69	639	13.15	55.77	1,130	1,130
ภูซาง	93.6	6,024	4.53	7,019	5.99	995	16.52	74.99	966	966
ห้วยเมือง	77	3,924	2.95	4,537	3.87	613	15.62	58.92	647	647
คำไฮใหญ่	80	8,270	6.21	9,409	8.03	1,139	13.77	117.61	1,069	1,070
เขลาเสือโลก	121	10,529	7.91	11,702	9.98	1,173	11.14	96.71	1,020	1,020
คอมมุกแดง	77	5,511	4.14	6,591	5.62	1,080	19.60	85.60	796	796
เขลาแดง	78	4,268	3.21	5,166	4.41	898	21.04	66.23	694	694
หัวเรือ	76	12,122	9.11	13,460	11.48	1,338	11.04	177.11	898	898
ไทรน้อย(2)	-	-	-	1,650	1.41	-	-	-	-	-
รวม	-	133,072	100.00	117,220	100.00	-15,852	-11.91	-	-	-

ที่มา ที่ทำการอำเภอเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ 6 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรปี 2520 - 2525 และความหนาแน่น ระดับตำบล ในอำเภอวารินชำราบ

ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร พ.ศ. 2524		ประชากร พ.ศ. 2525		เพิ่มขึ้น		ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน ครอบครัว	จำนวน บ้าน
		จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%			
ชาก	40.20	26,588	12.17	7,361	4.55	-19,227	-282.00	183	577	529
แสนสุข	40.20	-	-	18,978	11.74	+18,978	278.36	472	1449	1,462
ค่าน้ำแถม	30.85	9,283	6.00	9,511	5.89	+ 228	3.34	308	1481	1,482
สว่าง	116.94	8,811	5.69	9,780	6.05	069	14.21	84	1082	1,087
พลาญ	104.22	9,555	6.17	9,798	6.06	240	3.52	94	1674	1,697
โคกกอง	89.65	3,735	2.41	3,526	2.87	91	1.33	43	596	599
โนนโพน	71.61	7,829	5.07	8,197	5.07	348	5.10	114	1096	1,096
บึงหวาย	45.20	10,728	6.93	7,225	4.47	-3,503	-51.38	160	742	742
หนองกินเพล	45.20	-	-	4,169	2.58	4,169	61.15	92	573	573
หาราช	109.97	12,386	8.00	13,028	8.06	642	9.42	118	1509	1,510
โนนกาเหว่า	102.47	8,136	5.26	8,810	5.45	674	9.89	86	1458	1,470
สระมิ่ง	59.84	12,907	8.34	6,360	3.93	-6,547	-96.02	106	258	258
โคกสว่าง	59.83	-	-	7,287	4.51	7,287	106.81	122	281	281
คอนอย	112.41	5,851	3.78	6,213	3.84	362	5.31	55	764	764
คูเมือง, โพธิ์ใหญ่	107.22	11,036	7.13	11,598	7.18	562	8.24	108	1,035	1,035
หนองไธ	84.45	4,762	3.08	5,263	3.26	501	7.35	62	805	505
หนองไธ	102.80	9,549	6.17	9,552	6.10	303	4.45	96	1,016	1,020
สำโรง	23.10	6,602	4.26	6,683	4.14	81	1.19	94	914	914
คำขวาง	36.34	7,025	4.54	7,683	4.75	658	9.65	101	915	915
รวม		154,806	100.00	161,622		6,818	100.00			

ที่มา: ที่ทำการอำเภอวารินชำราบ